

COLOFON

Rosmalla (ISSN 0925-2894) wordt vier keer per jaar uitgegeven onder eindverantwoording van het bestuur van de Heemkundekring Rosmalen.

Heemhuis 'Mariënwater'
Berlicumseweg 8
5248 NT Rosmalen
Postbus 64
5240 AB Rosmalen
www.heemkundekringrosmalen.nl
info@heemkundekringrosmalen.nl

Bestuur Heemkundekring Rosmalen:

- Rien van Grunsven, voorzitter
- secretaris, vacature
- Henda Pennings, penningmeester
- Wilma van Creij, bestuurslid
- Carin Bruggeman, bestuurslid
- Kitty van der Doelen-Crane, notulist

Werkgroep Redactieraad 'Rosmalla':

- Ad Tibosch
- Harry Coppens
- Gerrit Mol
- Frans Vos
- Krien van Hirtum, (lay-out en tekstverwerking)

Productie:

- Druk: Nextprint B.V. Rosmalen

Losse nummers:

- € 5,50 per uitgave

Distributieadres:

- Harry Coppens
Stationsstraat 8 5241 EE Rosmalen,
Tel.: 073-5218349

Kopijadres:

- Heemkundekring Rosmalen
Postbus 64 5240 AB Rosmalen
- info@heemkundekringrosmalen.nl

Ledenadministratie:

Iedere auteur draagt persoonlijke verantwoordelijkheid over zijn of haar artikel. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd tenzij bronvermelding plaatsvindt.

JAARGANG 18 - NUMMER 3 SEPTEMBER 2008

Inhoudsopgave

Pagina

<i>Redactie:</i>	Voorwoord	2
<i>Gerrit Mol:</i>	Boerenstand	2
<i>Wim Veekens:</i>	Zomaar een toponiem (3): Kruipgat	17
<i>Harry Coppens:</i>	Het donkere zuiden	21
<i>Harry Coppens:</i>	Handboogvereniging Nimrod	24
<i>Harry Coppens:</i>	Voor u gehoord (49)	33
<i>Heemkundekring</i>	dankt zijn sponsors	34

Foto omslag:

Maart 1876, overstroming in Rosmalen aan het begin van de vroegere Tweeberg, tegenwoordig Burg. Jonkheer von Heijdenlaan. Deze boerderijen, "De Schaapstal" en "Tivoli", stonden ongeveer bij de huidige spoorwegovergang in een gebiedje dat vroeger "Tivoli" werd genoemd.

Voorwoord

Beste lezer,

Opnieuw ligt een lezenswaardige Rosmalla op uw tafel. Helaas is er weinig reactie gekomen op onze oproep om materiaal aan te leveren. Wij hebben als redactie ons bezonnen op “hoe nu verder”, want het is echt niet eenvoudig om een lezenswaardig Rosmalens blad te maken. Wij besloten daarom een lezersonderzoek te houden. U treft een los blad in deze uitgave met een aantal vragen. Wij verzoeken u dringend dit in te vullen en bij een van de redactieleden in de bus te stoppen. Als u dat hebt gedaan, kunt u opnieuw genieten van enkele interessante verhalen uit onze rijke Rosmalense en Brabantse geschiedenis. Veel leesplezier!

De redactie.

De Rosmalense boeren ploegden, zaaiden, oogsten en.....organiseerden zich

Gerrit Mol

Na het verhaal in een vorige aflevering over de Rosmalense boerinnen deze keer aandacht voor het notulenboek van de Rosmalense NCB-afdeling.

Uit het verhaal zal blijken dat de namen NCB alsstandsorganisatie en Boerenbond als gezamenlijke inkooporganisatie nogal eens door elkaar lopen. Het is zeer opmerkelijk dat tot 1968 de

notulen eigenlijk alleen maar vertellen over de boerenbond als in- en verkooporganisatie. In dat jaar werden Boerenbond (CAV) en NCB gescheiden, al heeft het bestuur van de NCB een goede vertegenwoordiging in het bestuur van de CAV. De NCB vertelt vanaf dat jaar hoofdzakelijk over de behartiging van de boerenbelangen op politiek, maatschappelijk en godsdienstig terrein. In onder-

staand verhaal volgen we de gebeurtenissen in chronologische volgorde. We baseren ons daarbij voornamelijk op het notulenboek. Daardoor lopen zaken nog wel eens door elkaar.

Graag wil ik hierbij mijn dank uitspreken aan de in boerenkringen bekende Rosmalenaar Bert van Lokven die mij veel extra informatie verschafte.

Het geheel geeft een aardige inzicht over het leven in Rosmalen in het algemeen en het werken en leven van de boeren in het bijzonder. Niet spectaculair, maar leuk om te lezen. Voor veel lezers onder ons zit er ongetwijfeld veel herkenbaars in.

De R.K. Boerenbond Rosmalen is een organisatie van Boer en Tuinder, die zich ten doel stelt de belangen te behartigen van haar leden op financieel, sociaal en cultureel gebied. Het werkterrein omvat de gemeente Rosmalen met uitzondering van het gebied dat valt onder de parochie Nuland; dat is het gedeelte ten oosten van de Vliertwijksestraat.

Op financieel terrein is de Boerenbond een belangrijke schakel bij de aankoop van veevoerders, kunstmeststoffen, brandstoffen, zaaizaden, pootgoed en bedrijfsbenodigdheden.

Als verkoopcentrale exploiteert de Boerenbond

Volgnr.	NAAM EN VOORNAMEN	WOONPLAATS	BEGIN VAN HET LIDMAATSCHAP	
			Ondergetekenden verklaren toe te treden als lid van	Handtekening
			de <i>VOERENIGING</i>	
1	Naam <i>Old Bloungrof in het over geken v Wden</i> Voornamen <i>J W</i>	<i>Gosmuh</i>	Datum van toetreding <i>1 jan 1951</i>	Handtekening
2	Naam <i>Langers</i> Voornamen <i>M H</i>	<i>Gosmuh</i>	Datum van toetreding <i>1 jan 1951</i>	Handtekening <i>M. Langers</i>
3	Naam <i>v Wuland</i> Voornamen <i>J P</i>	<i>J. Wuland zelf dekt</i>	Datum van toetreding <i>1 jan 1951</i>	Handtekening <i>J. Wuland</i>
4	Naam <i>v Wuland</i> Voornamen <i>alb</i>	<i>M. H. 119</i>	Datum van toetreding <i>1 jan 1951</i>	Handtekening
5	Naam <i>Swaanenberg</i> Voornamen <i>Theod</i>	<i>Gosmuh</i>	Datum van toetreding <i>1 jan 1951</i>	Handtekening <i>The. Swaanenberg</i>
6	Naam <i>Gleyjman</i> Voornamen <i>Eger</i>	<i>Gosmuh</i>	Datum van toetreding <i>1 jan 1951</i>	Handtekening <i>E. Gleyjman</i>
7	Naam <i>Vibosch</i> Voornamen <i>Jt</i>	<i>Gosmuh</i>	Datum van toetreding <i>1 jan 1951</i>	Handtekening <i>J. C. B. Vibosch</i>
8	Naam <i>Westerlaken</i> Voornamen <i>marinus</i>	<i>Gosmuh</i>	Datum van toetreding <i>1 jan 1951</i>	Handtekening <i>Mar. W. L.</i>
9	Naam <i>Voets</i> Voornamen <i>Corn</i>	<i>Gosmuh</i>	Datum van toetreding <i>1 jan 1951</i>	Handtekening <i>Corn. Voets</i>
10	Naam <i>v Wuland</i> Voornamen <i>Jo</i>	<i>Gosmuh</i>	Datum van toetreding <i>1 jan 1951</i>	Handtekening <i>J. Wuland</i>
11	Naam <i>Vibosch</i> Voornamen <i>Cyernoud</i>	<i>Gosmuh</i>	Datum van toetreding <i>1 jan 1951</i>	Handtekening <i>Cy. Vibosch</i>
12	Naam <i>W. R. Voets</i> Voornamen <i>Gosmuh</i>	<i>Gosmuh</i>	Datum van toetreding <i>1 jan 1951</i>	Handtekening <i>W. R. Voets</i>
	Naam <i>v Creij</i>	<i>Gosmuh</i>	Datum van toetreding	Handtekening <i>C. Creij</i>

Foto collectie Krien van Hirtum

Foto uit ongeveer 1920 van de R.K. Jonge Boerenstand. Zij staan op een aardappelproefveld bij de Lambertuskerk. De naam van de geestelijke adviseur is niet bekend. Op het naambordje in het midden staat: PROEFVELD v/d R.K. JONGEN BOERENSTAND. Op de andere bordjes staan de mestsoorten die zijn gebruikt.

een winkel met magazijn en bedrijfsgebouwen in de Weidestraat. (uit programmaboekje bgv 60 -jarig bestaan van de R.K. Boerenbond Rosmalen.)

De vereniging moet je noemen NCB afdeling Rosmalen. In het Ledenregister staan 129 namen. De eerste naam is M. van Alebeek, Hintham 124, overleden 17 november 1983; de laatste naam: L.J.A.C. van Hoek. Deze werd lid op 5 mei 1995. Op een ledenlijst uit 1957 staat dat ook Psychiatrische Inrichting Coudewater lid is. Aan de jaartallen te zien begint het ledenregister op 1 januari 1951.

In 1941 verboden de Duitsers de NCB als standsorganisatie. Na de oorlog kwam er een 'rechtsherstel'. Tijdens de oorlog onrechtmatig verkregen zaken moesten weer in de oude orde hersteld worden. Dat leverde zoveel bureaucratie op dat er niet veel van terecht kwam.

Een eerste vorm van samenwerking tussen de Rosmalense boeren ontstond in 1908: de oprichting van de Onderlinge Paardenverzekering, die nog steeds bestaat. Het ging en gaat daarbij nog

steeds om solidariteit. De waarde van de paarden in 1917 moest minstens f 70,- bedragen, maximaal f 700,-. De leden betalen één procent van de geschatte waarde van het dier.

Nadat in 1896 de NCB werd opgericht in Tilburg, kreeg Rosmalen op 9 januari 1909 zijn eigen afdeling. Er was toen ook al een – inmiddels opgeheven - Onderling Veefonds.

Aan de wieg daarvan stonden overigens steeds dezelfde mensen, ook toen al. J. Westerlaken werd de eerste voorzitter. Aardig om te lezen is dat van 1954 tot 1961 zijn kleinzoon, Sjaak Westerlaken, eveneens tot voorzitter werd gekozen.

De oprichting van de NCB-afdelingen was een gevolg van de landbouwcrisis aan het eind van de 19^e eeuw. Bekend stimulator van deze verenigingen was de bekende Pater Van den Elsen. (Overigens wordt in een jubileumboekje van de Bossche afdeling van de NCB enigszins afkeurend over "de boerenapostel" gesproken). Mede dank zij zijn werk werd in 1911 de Coöperatieve Handelsvereniging Veghel opgericht.

Pater van den Elzen

Dank zij deze inkooporganisatie kwam op veel plaatsen, ook in Rosmalen, al snel een Boerenbond. Onnodig te zeggen dat de grenzen van het werkgebied bepaald werden door de parochiegrenzen.

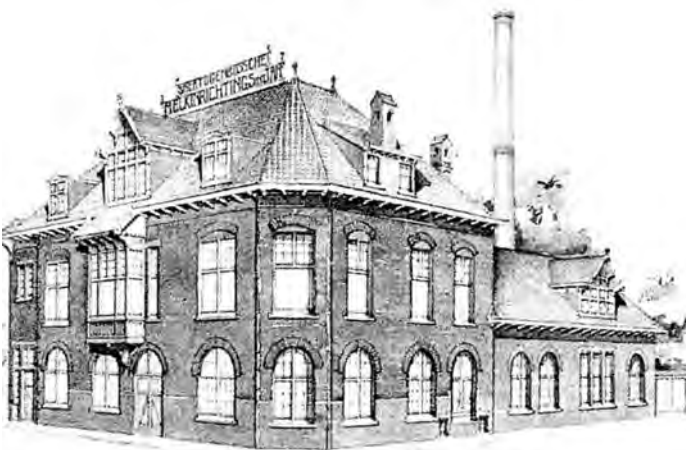
Dat de Rosmalense boeren de koppen bij elkaar staken, was hard nodig. Boven de spoorlijn had men vaak te

maken met wateroverlast, onder de spoorlijn was er last van schadelijk wild, maar vooral van droogte.

De Rosmalense Boerenbond was sterk verweven met de NCB, zoals gezegd. De boeren waren in 1909 sterk vertegenwoordigd in gemeente- en parochiebestuur. Een van de eerste grote problemen die werd aangepakt was de enorme geldontwaarding als gevolg van de Eerste Wereldoorlog. Een tiental jaren later volgden de bekende crisisjaren.

In het begin van de 20^e eeuw waren er in Kruisstraat twee niet-coöperatieve melkfabriekjes.

17 april 1918 werd de coöperatieve melkinrichting St.-Jan opgericht.

*Melkinrichting St. Jan op de hoek
Koningsweg-Gulden Vliesstraat in 's-Hertogenbosch*

Prijzen en lonen waren toen erg laag. Voor een paar honderd gulden per jaar had je een goede knecht of meid.

Rond 1920 ontstond ook in Rosmalen in de Weidestraat de Boerenbond, zoals we die nu nog kennen, met de bedoeling om gezamenlijk grondstoffen voor de veestapel te kopen. In 1920 werd daarvoor een gebouw gekocht in de Weidestraat.

Niet zo goed te plaatsen is de mededeling dat op 26 augustus 1925 een stuk grond van L. van Nuland gekocht wordt, gelegen aan "den Klinkerweg van de kom der gemeente Rosmalen naar den Rijksweg van 's-Hertogenbosch naar Grave" voor het bedrag van f 500,-. In mei 1949 wordt bij de Boerenbond weer een stuk land gekocht voor f 800. De Boerenbond als bedrijf bestond van 1920 tot 1968, met een kleine onderbreking in de oorlogstijd.

In 1951 werd voor de bezorging een bakfiets aangeschaft. De exploitatie van de maalderij verliep niet gemakkelijk. Zelfs de geestelijk adviseur moest hiervoor een hogere geestelijke raadplegen.

In 1929 werd ook de plaatselijke afdeling van de Coöperatieve Vee- en Vleescentrale opgericht. Helaas zijn ook hier veel notulen en dergelijke verloren gegaan, omdat de bezetter in de jaren 40 – 45 alles opeiste. Door administratieve kunstgrepen konden de zaken toch doorgaan. In 1951 ontstond weer de vroegere situatie van zakkende Boerenbond.

Al in 1946 sprak men in Rosmalen over een ruilverkaveling in de polder. Pas in de jaren vijftig is die uitgevoerd. Veel verzet was daar niet tegen, al was het een moeilijke klus om het iedereen naar de zin te maken.

Merkwaardig is te lezen dat er kort na de oorlog door de Boerenbond werd geprotesteerd tegen de oneerlijke verdeling van fietsbanden.

In 1946 vierde men het 50-jarig bestaan van de Boerenbond: van 1 tot 5 uur voor de boerinnen, van half 6 tot 10 uur voor de boeren.

Ook trok men in 1946 geld uit voor een nieuw vaandel.

Mogelijk was het oude verloren gegaan

En de boer...hij ploegde voort

Later blijkt ook het nieuwe vaandel vermist, maar na enig speurwerk werd het voor de viering van het 75-jarig bestaan weer teruggevonden.

Er was ook een fokveedag. Ook is vergeefs geprobeerd een landbouwwerktuigencoöperatie, wij zouden nu zeggen: een loonwerkersbedrijf, van de grond te krijgen.

In 1953 treedt J. van Uden af als voorzitter. Hij wordt meteen tot ere-voorzitter benoemd. Hij wordt uitvoerig bedankt.

“Voorzitter Van Uden toonde een juist inzicht toen hij aan een der aanwezigen geen verdere gelegenheid bood om kritiek uit te oefenen op organisatorische aangelegenheden.”

(citaat uit de krant). Er zal wel iets “aan de knikker zijn geweest!”

Er was vanaf het begin een nauwe samenwerking met de Boerinnenbond (KVO) en de Jonge Boeren en Boerinnen. Dat leidde tot het organiseren van een Boerengezinsdag, die als een rode draad door de boerengeschiedenis loopt. Aan de gezinsavonden namen deel:

- ✦ *R.K. Boerinnenbond “Sint Cunera”*
- ✦ *R.K. Jonge Boerenstand (RKJB)*
- ✦ *Rijvereniging “Sint Lambertus”*
- ✦ *Eiervereniging*
- ✦ *Aardappelselectievereniging*
- ✦ *Coöp. Brabantsche Vee- en Vleescentrale vanden NCB, afdeling Rosmalen*
- ✦ *Onderlinge Waarborg Mij. “Verzekeringen van den NCB” (de voorloper van In-*

terpolis)

✦ *Boerenleenbank.*

Doel van een gezinsavond, later gezinsdag, is het houden van een bijeenkomst voor het gehele georganiseerde gezin in de boerenorganisaties. De dag werd lang gevierd in het bekende café Juliana in de Stationsstraat en begon steeds met een mis.

Op de gezinsdag in 1954 werd ook verslag gedaan door de R.K. Jonge Boerenstand. Die had toen 31 leden. Voor de jonge boeren werden wedstrijden georganiseerd om de vakbekwaamheid te vergroten: er waren Stal-, Grasland-, Aardappelselectie- en Rundveebeoordelingswedstrijden. Ook werd een Sociale Cursus gegeven over 't Mandement van de bisschoppen door kapelaan Vogels. Ook de RKJB was elke dag in de wintermaanden vertegenwoordigd in de dagelijkse mis in de Lambertus. Albert Coppens is afgetreden als leider van de gymnastiekclub en wordt opgevolgd door Piet Ondersteyn en Bert van Lokven. Eindelijk is het bestuur er in geslaagd een perceeltje land te huren voor een proefveld, langs de Tweeberg.

De jonge boeren helpen mee bij het concourshippique, bij een fokveedag en bij een collecte voor de R.K. Universiteit.

Het concours van de Rijvereniging Sint-Lambertus in 1954 verregende. Er werd verder aan 6 concoursen deelgenomen. Ruiter Jos Dollevoet wint alle bekertjes van de vereniging: Dressuur, Springen en Beste Ruiter. De vereniging hoopt in 1955 weer een achtstal te kunnen samenstellen. Bij de oprichting waren er 15 leden, het groeide tot 29 en kromp later tot 13 leden.

De omzet van de Eiervereniging Rosmalen is in 1954 gegroeid met 128.045 eieren (7004 kg). Toch vindt het bestuur dat er te weinig leden zijn.

De Aardappelselectievereniging bestaat blijkbaar nog niet zo lang. Het doel wordt omschreven als: behartiging van de bedrijfsbelangen van haar leden, speciaal ten aanzien van het winnen van pootgoed op eigen bedrijf, bestemd voor haar eigen teelt. Er wordt veel instructie gegeven, maar er zijn ook proefvelden en gezamen-

lijke aankoop van het benodigde uitgangsmateriaal.

In 1954 werd door 27 leden 3141 kg pootgoed uitgeplant.

De Boerenleenbank beschikte 31 december 1954 over f 1.189.064,33 aan spaargelden. De gelden worden gebruikt voor financiering van land- en tuinbouwbedrijven in Rosmalen en andere goede beleggingen: bouw van huizen e.d. waarbij steeds een ruime overwaarde of solide borg wordt geëist.

Er is nauwe samenwerking met de Coöp. Centrale Boerenleenbank in Eindhoven. Op 31 december stond aan voorschotten uit f 456.189,32. Er blijkt wel concurrentie van andere geldverstrekkers. De aflossingen worden aan het bedrijf aangepast. Bij de voorschotverlening is een Borgstellingsfonds voor de Landbouw actief. Het saldo van de lopende rekening op 31 december 1954 bedraagt f 245.413,44. Steeds meer mensen en steeds meer geld loopt via de Boerenleenbank. Het aantal lopende rekeningen op 31 december 1954 bedraagt 191. Aan het eind van het verslag van de Boerenleenbank wordt Gods zegen afgesmeekt over de ondernemingen en over de Boerenleenbank.

In 1955 waren er in de Lambertusparochie nog 89 jonge boeren, slechts 37 daarvan kwamen in aanmerking om het ouderlijke bedrijf over te nemen. Veel jonge boeren zochten dan ook hun heil buiten de landbouw.

In een verslag van een bestuursvergadering van 24 februari 1958 wordt onder andere Bert van Lokven voorgedragen als zaakvoerder van de CAV. 6 maart vinden sollicitatiegesprekken plaats, Bert van Lokven wordt met algemene stemmen gekozen, maar moet wel enkele diploma's gaan halen. Ook moet hij een waarborgsom betalen. Zijn salaris zal voorlopig f 4000 bedragen. Bert heeft geen vergunning om brandstoffen te verkopen, daarom krijgt de heer Carpeij voorlopig een aanstelling als zaakvoerder voor kolen.

Zieke leden werden al vroeg in de gelegenheid gesteld om deel te nemen aan een Lourdesbedevaart.

In 1960 viert de Boerenleenbank haar 50-jarig bestaan. Uit een rede bij gelegenheid van dat feest halen we de volgende gegevens. Drie kassiers zijn dan bekend: Jan Coppens 1910-1931,

De boerderij van Jan Coppens waar in 1910 de eerste Boerenleenbank werd gevestigd. De boerderij stond ongeveer op de hoek van de huidige Tuinstraat - Goudsbloemstraat

Harrie van der Doelen 1931-1951, Harrie Coppens, 1951 – heden (1960).

Aan de wieg stond ene heer Verbeeten uit Eindhoven. 37 leden tekenden 31 maart 1910 het ledenregister. Steeds wordt pater Van den Elsen uit Gemert geroemd om zijn werk voor de boerenstand, met name om tot coöperatieve verenigingen te komen. Het oprichten van een 'leenbank' werd door sommigen met argusogen bekeken. Men aarzelde het zuur verdiende spaargeld aan een bank toe te vertrouwen en dat was toch nodig om geld aan boeren uit te lenen. De Boerenbond echter steunde het plan om een Boerenleenbank op te richten. Iedere vrijdagmiddag van 2 tot 3 uur hield de kassier zitting. Vastgesteld werd dat de kassier niet meer dan het respectabele bedrag van f 300 in huis mocht hebben. Vijf spaarders zorgden in de eerste maand van het bestaan dat er f 2960 aan de bank werd toevertrouwd. In diezelfde maand werd een voorschot verstrekt van f 100 om een varken

Wenszitting van de ruilverkaveling jaren vijftig. Links ruilverkavelingssecretaris Westerlaken, rechts Marinus Westerlaken.

en een kalf te kunnen kopen. De looptijd van de lening werd vastgesteld op anderhalf jaar en de rente bedroeg 4%.

Per 31 december 1910 waren er 15 spaarboekjes met een totaal saldo van f 9587,91. De kleinste inlage was vijf gulden, de hoogste zestienhonderd gulden. Er werden 7 voorschotten verstrekt tot een gezamenlijk bedrag van f 1700. Het kleinste voorschot was f 100, het grootste f 500. Er waren eind 1910 49 leden. De boeren zagen de voordelen van de Boerenleenbank, met name als *leenbank*. Eind december 1914 waren er al 93 leden, die zorgden voor 42 spaarboekjes met een inleg van f 21.653,25 en eveneens 42 leningen tot een totaal van f 18785,89. Het ging de boeren toch steeds beter, zoals blijkt uit eind 1918: dan zijn er f 134.000 aan spaargelden en f 37.000 aan voorschotten. Dan breken zeer zorgelijke tijden aan, ook voor de boeren. De prijzen van de landbouwproducten waren schrikbarend laag en de diverse beperkingen, uitvloeisels van de landbouwcrisis, boden weinig soelaas voor de boeren. Opmerkelijk is wat er tijdens de tweede wereldoorlog gebeurt. Einde 1940 was het toevertrouwde saldo f 172.000 en de voorschotten f 107.000. Einde 1945 was het spaar-

saldo f 952.000 en de voorschotten bedroegen toen f 18.000! Dat zal wel te maken hebben gehad met de toenmalige geldontwaarding.

Na de oorlog werd de Rosmalense Boerenleenbank als enige bank ter plaatse ingezet bij het geldzuiveringsproces. De toenmalige kassier, Harrie van der Doelen, werd overal geprezen om zijn werk hierbij, en dat niet alleen door de plaatselijke boeren, maar ook door andere ondernemers en particulieren. Door de wederopbouw van een aantal boerderijen na de oorlog steeg het saldo uitstaande voorschotten aanmerkelijk. In 1951 was dat al f 233.000.

Inmiddels waren niet alleen boeren lid van de Boerenleenbank, ook anderen konden lid of klant worden. Daarvoor waren wel statutenwijzigingen nodig. Er kwam van overheidswege meer toezicht op het hele bankverkeer. Ook werd veel steun ondervonden van de Coöperatieve Centrale Boerenleenbank.

“Onze grootste dank gaat echter uit naar God, die ons Zijn overvloedige Zegen steeds heeft geschonken.” Deze zinsnede uit het gouden jubileumboekje van de Boerenleenbank (1960) zegt iets over de tijdgeest.

Tot zover dit uitstapje naar de Boerenleenbank.

Bert van Lokven, werkzaam bij de CAV Rosmalen ging per 1 juli 1964 ook voor Den Bosch CAV werken. Dat betreft administratieve werkzaamheden. 1 juli 1968 fuseerden de CAV te Rosmalen (80 leden) met die van Den Bosch (71 leden). Bert van Lokven werd zaakvoerder.

In 1972 ontstond de CAV Maasland (Rosmalen, Empel, Nuland, Geffen, Maren en Velddriel). Daarna de CeHaVe NV. Die richtte Boerenbondwinkels op.

In 's-Hertogenbosch, waar ook een NCB-afdeling was, lukte het om in 1968 een Bedrijfs-hulpvereniging van de grond te krijgen, die kon bijspringen als er ergens een bedrijf door ziekte in de problemen kwam. In Rosmalen slaagde men daarin merkwaardig genoeg niet.

In 1969 vierde de NCB Rosmalen haar 60-jarig bestaan. De bekende professor Kriellaars kwam

daarvoor een toespraak houden. Overigens blijkt in deze jaren al dat het vergaderbezoek sterk aan het teruglopen is. De NCB telde in 1910 146 leden, in 1928 214 en in 1982 weer 98.

In 1955 is het Landbouwschap opgericht, alle boeren moeten daar lid van worden. De omzet van de Boerenbond is flink gestegen. De veevoederdistributie is beëindigd, het gebruik van mengvoeders neemt een steeds grotere plaats in. Er is vanuit de Rosmalense NCB ook een commissielid nodig voor een proefboerderij in de polder, genaamd de Rumpert.

In april '58 wordt een waarborgsom afgegeven aan het kerkbestuur voor de bouw van een gymlokaal.

Vorstenbosch krijgt f 200 schadevergoeding: hij heeft een bestrijdingsmiddel gekocht, waardoor al zijn bieten kapot gingen.

Er wordt voorgesteld dat de Boerenbond samen met de Boerinnenbond een reis gaat maken.

Suikerbietenkoppen worden alleen uitgedeeld aan boeren die weinig of geen land in de polder hebben. De koppen worden bezorgd door militairen, die hiervoor een koffiemaaltijd krijgen aangeboden op kosten van de Boerenbond.

Er wordt veel besloten over praktische en detailzaken van de Boerenbond. Onduidelijk is of de zaakvoerder veel zelf doet of dat het bestuur van alles aan de zaakvoerder over laat.

Voor het bijwonen van een kringvergadering wordt geloot wie daar naar toe moeten. De heren Tibosch en Hanegraaf zijn de gelukkigen.

15 januari 1960 komt de heer Van Zutphen van de inspectiedienst van de CHV. Hij komt verslag uitbrengen van de jaren 1956 t/m 1959. Er zijn wat problemen met kunstmest en kalmonsalpe-ter. De maalderij heeft een te grote capaciteit.

Men gaat nadenken over een overgang naar de CHV. Men wil de algemene vergadering voorstellen om de contributie naar 5 gulden te verhogen.

In juni wordt besloten de voorzitter, de secretaris en de zaakvoerder f 50 te betalen als vergoeding voor telefoonkosten.

De bestuursvergaderingen vinden meestal plaats in het pakhuis van de NCB.

Werkzaamheden voor de ruilverkaveling in de Rosmalense polder 1956

15 september 1960 vindt een algemene ledenvergadering plaats met als spreker Mgr. Vissers over het communisme in China. De leden van de Boerinnenbond en de eigen vrouwen worden ook uitgenodigd.

Een bewoner van de Veedijk vraagt of hij lid mag worden van de NCB in Berlicum. Verzoek wordt geweigerd! Dat past aardig bij de afbakening van de grenzen conform de parochiegrenzen.

In september 1960 blijkt dat het niet eenvoudig is welke zaken wel en welke men niet mag bespreken, dit in verband met de privacy.

Pater Heijmans krijgt bij zijn vertrek naar de missie f 100 mee. Van Lokven wordt geprezen om zijn beheer van de boerenbond. Er is sprake van een technisch adviseur: C. Ensing.

Vanaf 1961 krijgen de leden geen kalender, maar een set speelkaarten. Ook wordt in 1960 voor het eerst een surprisemiddag georganiseerd voor de kinderen van de leden tot 8 jaar.

De zaakvoerder is tevens voorzitter van de RKJB, daarmee zijn de jonge boeren voldoende vertegenwoordigd in het bestuur, zo vindt men.

De Boerenbond van Den Bosch sluit in 1960 en Rosmalen lijkt personeel over te nemen. Dat is ook nodig vanwege de drukte.

Vooral de werknemer die belast is met het ko-
lentransport (Van Meurs) blijkt welkom.

Hij komt voor hetzelfde loon als in Den Bosch werken. Hij bedingt wel 1 gulden per 100 kg als provisie.

De good-will kost de Boerenbond wel f 6000!

Er komt in 1961 een kleine vrachtwagen (Opel Blitz). Ook komt er een administratieve kracht, omdat de zaakvoerder zelf de goederen moet gaan halen. Die nieuwe kracht begint op 13 maart: Mientje van Nuland. Het halen van de kolen op het station wordt uitbesteed aan Van Wanrooij. De binnenplaats van de Boerenbond wordt verhard en er komt een speciale kolenloods.

De reis van de ouden van dagen wordt gesubsidieerd met f 15. Er wordt een Maatschappelijk Centrum opgericht waar 2 NCB'ers bij betrokken worden. De fokveedag op Kruisstraat krijgt een financiële bijdrage, evenals de volkstuinvereniging Pastoor Barten in Den Bosch. De gemeente vindt dat het pakhuis te gevaarlijk is voor het personeel en de omwonenden hebben last van koolstof. Er wordt aan gewerkt.

Voor de Gezinsdag van 8 februari wordt overgegaan van worstenbrood naar een koffietafel. Er wordt een humorist gevraagd: H. Bos uit Tilburg.

Er komt een vaste besteldienst in Rosmalen: A. Voets.

In april 1962 bedankt de voorzitter. Hij wordt opgevolgd door Frans Coppens. Lambert van den Dungen wordt de nieuwe secretaris.

26 mei 1962 bestaat de CHV in Veghel 50 jaar. Het pand van de Boerenbond wordt in dat jaar verzekerd voor een bedrag van f 90.000.

Er gaat een rekening naar de eierveiling, die hebben al drie jaar geen huur betaald. Het personeel krijgt werkkleding: twee overalls per jaar, met het embleem van de Boerenbond. In 1962 gaat het reisje voor de leden naar Roermond bij gelegenheid van de opening van de nieuwe Maasbrug, de Boerinnenbond gaat mee. Kosten vijf gulden per persoon.

Er wordt een voorzittershamer aangeschaft. Ook wordt besloten om een vakantieregeling te treffen voor het personeel. De Boerenbond gaat adverteren in het clubblad van OJC. De zaakvoer-

der mag uitzien naar een boekhouder om zijn werk te verlichten.

De heer H. van Uden wil dat de heggen in de polder gerooid worden door de gemeente, omdat ze het uitzicht belemmeren. Ook wordt aandacht gevraagd voor de ratten- en vogelbestrijding in de omgeving van de vuilnisbelt. Er wordt wat gesteggeld over de gunning van het vrachtvervoer van Veghel rechtstreeks naar de boeren.

De netto-winst over '61-'62 bedroeg f 771,92. De omzet steeg met 39%, vooral dank zij de grote kolenomzet.

KAB en Middenstand zoeken contact met de Boerenbond als standsorganisatie.

In 1963 wordt een vergadering belegd over het houtgewas in de polder met gemeente en Staatsbosbeheer.

Voor het kolentransport wordt een 4 1/2 tons vrachtwagen gekocht van de CAV uit Oss voor f 7600. Er wordt een actie gestart om zieken mee te laten gaan met een Lourdes-bedevaart. Daarover ontstaan problemen met de Boerenstand en RKJB.

In de barre winter van 1963 krijgt het personeel een koudetoeslag van f 25. In verband hiermee wordt gepraat over de provisie die Van Meurs krijgt over de kolenleverantie: die wordt wel erg hoog!

Er wordt begin 1963 gesproken over het toetreden van Jonge Boeren en Boerinnen tot de Stichting Jeugdbelangen. Als de zaakvoerder wekelijks rondgaat om de bestellingen op te halen, kan hij ook meteen de contributie ophalen.

Begin 1963 wordt besloten tot verbouwing en uitbreiding. Ook worden de werktijden enigszins gewijzigd: een vrije zaterdag voor een deel van het personeel. Dan moet door de week wel langer worden gewerkt.

De heer Van der Plas is op 11 mei 25 jaar voorzitter van OJC; hij krijgt een bloemetje.

6 juli 1963 opent de Boerenleenbank een nieuw kantoor, er wordt een cadeau geschonken ter waarde van maximaal f 250.

Bij een huwelijksjubileum kan er slechts een gelukstelegram af.

In de kermisweek krijgt het personeel vakantie

De Rabo-bank zoals die in 1963 werd geopend op de hoek Dorpsstraat – Raadhuisstraat

en wordt niet thuisbezorgd.

In 1963 gaat de uitstap naar Rotterdam en de deltawerken. Het diner is in Made. Kosten f 5 per persoon.

28 september trouwt de zaakvoerder. Hij krijgt dan een aanzienlijke loonsverhoging. Voor het eerst wordt gesproken over een Oogstdankgave. Ook wordt de RKJB gevraagd een loterij te organiseren ten behoeve van pater Minkels.

Er wordt voortdurend gesproken over de aanschaf en verhuur van zakken voor kolen en graan.

Pater Willy Heijmans krijgt bij zijn vertrek naar Japan f 100 mee.

Men heeft meer ruimte nodig voor opslag. Kopen is te duur, daarom gaat men huren langs de spoorlijn. Ook wil men bij grote drukte tijdelijk personeel aantrekken. Er worden bestuursleden afgevaardigd naar het afscheidscomité voor de burgemeester en het comité Kinderuitzending.

9 januari 1964 wordt de nieuwe winkel geopend. Aan de algemene ledenvergadering zal worden voorgesteld de maalderij te sluiten: die levert verlies op. Ook zal het pakhuis nog maar halve dagen open zijn, zodat het personeel effectiever kan werken.

Elk jaar wordt besloten tot een winstuitkering of terugbetaling. Daarvoor moeten steeds de bon-

nen worden uitgezocht.

Inmiddels komen er plannen op tafel voor verdere centralisatie met andere afdelingen. Er komen in 1964 mestvarkenscontracten. Ook wordt dan onderhandeld met Empel om het nodige daar over te nemen: administratie en beheer. Voorlopig wordt het alleen de administratie, voor f 300 per maand. Het personeel kan 15 hl kolen tegen inkoopprijs afnemen. Natuurlijk neemt iemand uit het bestuur zitting in het comité Gezinszorg, maar niet in het comité Gemeenschapshuis (Kentering).

Het seizoen 62-63 leverde een winst op van f 6000.

Er wordt te veel huur gevraagd voor de kolenopslagplaats en daarom wordt die huur beëindigd. Twee studieavonden worden belegd: uitbreidings- en streekplannen en wellevendheid en innerlijke beschaving.

In 1965 wordt een Lourdesbedevaart georganiseerd door de KNBTB. Een ziek lid van de NCB betaalt slechts f 40 om daaraan mee te doen.

In 1965 wordt voor het eerst gesproken over het opzetten van Bedrijfshulp. Men gaat onderzoeken of de verkoop van kolen gehandhaafd moet blijven: er wordt niets op gewonnen. 11 mei wordt een Boeren Jeugddag georganiseerd. De kolen worden voortaan vanuit Veghel door een vrachtrijder thuisbezorgd. Het pakhuis kent dan nog maar één arbeider en is slechts een halve dag open, de winkel is de hele dag open. Over het boekjaar 63-64 is een verlies geboekt van

f 7500. Dat is te wijten aan de kolen, verminderde veevoederomzet, de loonkosten en teveel personeel. Er is een verbaal ontvangen van de politie wegens de slechte staat van onderhoud van de vrachtwagen. Het kentekenbewijs is ingetrokken.

Het verlies over 64-65 is f 14000, de omzet is f 233.000, een stijging van 6 %. Er is verdeeldheid onder het bestuur hoe om te gaan met de cijfers naar de algemene ledenvergadering.

Eind 1965 heerst er mond- en klauwzeer. De Boerenbond geeft haar klanten een tegemoetkoming voor de inenting.

Begin 1966 doet de NCB mee aan gesprekken over de reorganisatie van weekblad De Molen. De gemeente wil het oude pakhuisje kopen, er wordt f 15.000 voor gevraagd. Er wordt gesproken over een mogelijke oprichting van een LTS, op initiatief van de gemeente. Wethouder Tibosch komt het ontwerp-bestemmingsplan Rosmalen bespreken. Hij krijgt het advies de polder zo lang mogelijk buiten het plan te houden. Ook zijn er problemen door dubbele betaling van de premie brandverzekering. Er moet iemand van de NCB in de adviescommissie Algemene Bijstandswet.

De gezinsdag in 1967 kent als thema: Hoe beschermen wij onze kinderen tegen zedelijke gevaren? Spreker is de heer Verhagen. Over 65-66 wordt weer winst geboekt: f 15000.

De reis in 1967 gaat naar het nieuwe Schiphol, het strand en Gouda. Het diner na afloop vindt plaats in De Ster in Nieuwkuik.

De zaken gaan weer goed: er wordt een flinke winst gemaakt.

In november brandt de boerderij van J. van Pinksteren af. Een van de leden stelt voor om een hooi-actie ten behoeve van de gedupeerde te organiseren, maar het bestuur werkt hier niet aan mee, omdat de boerderij verzekerd is.

Met ingang van 1968 wordt de subsidie voor de Boerinnenbond f 100 en de KPJ f 50. Voor het eerst krijgt ook harmonie St. Cecilia subsidie. De Oogstdankgave bestaat uit een vrijwillige bijdrage die door de NCB wordt opgehaald en afgedragen aan Tilburg.

Er wordt stevig gediscussieerd over een fusie met Empel. Men wil elkaar niet voor het hoofd stoten. Het gouden feest is niet uitbundig gevierd vanwege de slechte omstandigheden, het 60-jarig bestaan wordt wel gevierd: op 5 januari 1969. Voor de viering wordt advies ingewonnen bij de cultureel adviseur van de NCB, de heer Grosveld. Er wordt f 3000 voor gereserveerd. De KPJ vraagt om de contributie voor een lid te betalen. In plaats daarvan krijgt de KPJ een extra subsidie (f 10) waarmee het de contributie zelf kan betalen. De nieuwe CAV Rosmalen-Empel e.o. gaat per 1 juli 1968 van start. Allerlei

tarieven worden opnieuw vastgesteld. In mei 1968 gaat men over tot de aanschaf van een koffiezetapparaat voor het personeel.

De vergaderingen van het bestuur vinden veelal plaats in het pakhuis zelf of in café Juliana. In augustus organiseert het bestuur een uitstapje voor zichzelf: eerst een etentje in motel Nuland, daarna een bezoek aan Johan Kaart en Johny Kraaykamp in het Casino in Den Bosch..

Als de Eierveiling in 1968 wordt opgeheven, wordt het saldo van f 275 geschonken aan de NCB. Dat is dan wel minus f 75 achterstallige huur. De Eierveiling huurde ruimte in de Boerenbond. Het 60^e jubileumfeest wordt door de Kentering verzorgd voor f 3100. De onkosten zullen verder worden bestreden door de uitgifte van een feestgids met advertenties. 5 december 1968 vindt de laatste vergadering plaats van NCB en CAV gezamenlijk. De zaakvoerder wordt opnieuw gecompimenteerd met de bereikte resultaten.

Vanaf nu komen we in verslagen alleen nog verenigingszaken tegen. Dat komt door de verzelfstandiging van de Boerenbond als handelsorganisatie. Elk jaar is er een Besturenavond waaraan deelnemen: NCB, KVO, KPJ, Rijvereniging, Ponyclub en studieclub. In augustus 1969 is er overleg over het Bestemmingsplan Landchapsschoon.

Op de gezinsdag van maart 1970 komt burgemeester Molenaar vertellen over de toekomstplannen van Rosmalen. Van deze gezinsdag wordt in het notulenboek nu voor het eerst verslag gedaan.

Hoewel het handels- en verenigingsgedeelte voortaan gescheiden zijn, krijgt de zaakvoerder Van Lokven toch nog een cadeau bij zijn 12 ½ jarig jubileum als zaakvoerder. In 1970 treden op de feestavond de gebroeders Kerkhof op, Het programma is luchtig.

Naar aanleiding van een Teleac-cursus over de landbouw wil men een studieclub oprichten, samen met de Veevoederkern.

12 augustus 1971 bestaat de 'grote' NCB 75 jaar. Elke afdeling krijgt f 10 om zelf iets te organiseren. Centraal is er een bijeenkomst met

1200 personen, waarvoor Jan Naaijken een toneelstuk schreef (De vruchten van de boom). Voor de viering in Rosmalen wordt de operettevereniging gevraagd.

Ook de HEVO en toneelvereniging Samenleving krijgen subsidie. 15 maart 1972 komen weer agrarische zaken aan de orde: plastic zakken in de polder en gezamenlijk schonen van sloten. Ook werkt men mee aan een uitvoerige NCB-enquête over de plannen van jonge boeren. In 1973 haalt het bestuur zelf de contributie op om zodoende het contact met de leden te versterken. Er worden vragen gesteld over de lozing van afvalwater door pluimveeslachterij Van Creij. Op 25 mei is een afvaardiging aanwezig bij de opening van De Annenborch.

Na een onderbreking van drie jaar wordt er weer een reisje georganiseerd: Flevohof.

Op de Gezinsdag van 1974 wordt voor het eerst de H. Mis gevierd op de avond zelf in De Kentering. Overwogen wordt iemand uit het bestuur kandidaat te stellen voor een plaats op een lijst voor de gemeenteraadsverkiezingen. Men is blijklaar te laat: volgende keer beter. Er komt wel een afgevaardigde in het bestuur van het Waterschap de Maaskant.

Op de Gezinsdag van 1975 is er veel toneel en ook een politieke tweespraak door 2 leden van de NCB. Rond 1975 wordt niet meer geopend met de christelijke groet: we kennen elkaar toch wel, is de motivatie. Op Algemene Vergaderingen zal de voorzitter het nog wel doen.

Er is enige commotie over de persleiding van afvalwater naar Oijen. Er komt daarvoor een vertrouwenspersoon.

Een uitnodiging om deel te nemen aan de Wandeldriedaagse van wijkraad De Hondenberg wordt voor kennisgeving aangenomen. In augustus '75 overlijdt de voorzitter, F. Coppens. Hij wordt een eminent voorzitter genoemd. Coppens wordt opgevolgd door Piet Onderstijn.

Men belegt samen met KVO, RKJB en Rijvereniging een bijeenkomst met een forum over Eerbied voor het leven. Forumleden: een priester, een arts en een maatschappelijk werker.

In januari 1976 wordt begonnen met kienavon-

den. In 1976 wordt bij de gemeente geklaagd over de distels langs de kant van de weg.

De contributieopbrengst is in '76 f 7400. Naar Tilburg gaat f 4700, naar de kring f 277. De collecte Oogstdankgave brengt f 498 op. In 1976 is er verschil van mening met de geestelijk adviseur (Berkers) over het laten doen van missen voor de vruchten der aarde. Dat heeft te maken met de extreme droogte in die zomer. Voortaan zijn er twee missen met de kruisdagen. Er komt ook een schaderegelingsavond rond diezelfde droogte met o.a. de Rijkslandbouwvoorlichting. Pastoor Berkers wil rollenspellen gebruiken om discussies op gang te brengen. Hij zal daarvoor enkele spelers van toneelgroep Samenleving vragen. Het bestuur gaat zich sterk maken voor meer financiële veiligheid voor de boeren. Elk jaar komt de voorbereiding van de algemene ledenvergadering terug, evenals, de Gezinsdag, samen met de KVO.

Het stadsgewest wil fietspaden aanleggen door natuurgebieden, akkerbouw- en weiland. De NCB-afgevaardigden zijn tegen. Ze stellen voor die fietspaden zo dicht mogelijk langs bestaande wegen te projecteren, zodat de agrariërs er zo weinig mogelijk hinder van ondervinden. Wel wil de NCB Rosmalen erover nadenken hoe de relatie met de burgers verbeterd kan worden.

De basisscholen zullen worden bezocht door de voorzitter en krijgen daarbij een jaarabonnement op het tijdschrift Het Kleine Loo.

Uit een enquête blijkt dat er in 1977 nog 56 leden zijn die van de landbouw hun hoofdberoep gemaakt hebben, er zijn 10 parttimers en 19 overige, er zijn dus 85 werkende leden. Er zijn nog 15 bedrijven met een opvolger. Er wordt ook gesproken over grondpolitiek: wat gebeurt er met de grond bij bedrijfsbeëindiging?

De gemeente heeft nog steeds te weinig gedaan aan de distels in het buitengebied en de NCB dreigt met de politie. Ook is niet iedereen tevreden over de behartiging van de agrarische belangen door het Waterschap. Er wordt volop meegegaan in allerlei bestuurlijke organen, zoals ruimtelijke uitbreiding door de gemeente. De plannen van de gemeente Rosmalen worden

door de heer Molenaar uitgelegd op een ledenvergadering. De vergoeding van de Gasunie voor het leggen van leidingen is dezelfde als die voor de persleiding van de waterzuivering. Braks van het CDA komt naar Rosmalen om te overleggen over het landbouwbeleid. Voor de gemeenteraadsverkiezingen denkt men dat Theo van Pinksteren van het CDA de agrarische belangen voldoende zal behartigen in de raad.

Ook in 1978 vindt nog steeds een samenspraak plaats tussen twee leden van de NCB.

Behalve de Lourdesbedevaarten komen er ook vakantieweken voor zieken e.d. in het vizier in 1978. Door op Van Helvoirt te stemmen hoopt men 3 agrariërs in de raad te krijgen. Van Pinksteren komt er via het CDA toch wel.

Een aantal agrarische bedrijven uit Rosmalen en Nuland organiseert op 17 september 1978 een open huis om de burger kennis te laten maken met de agrarische sector. De gemeente geeft hiervoor geen subsidie.

In juli 1979 krijgt de NCB Rosmalen nieuwe statuten.

In 1979 wordt het bestuur een boek aangeboden van J. Galema, 'Het huwelijk in de houding', het wordt eerst door het bestuur en door de geestelijk adviseur gelezen alvorens het aan de leden aan te bieden. De NCB maakt zich sterk voor de aanleg van een fietspad langs de Empelseweg. De KVO krijgt f 1250 voor de viering van het gouden jubileum in 1980. In het kader van het Jaar van het Kind krijgen vier kinderen in de afdeling een cadeau aangeboden. Al in '79 begint men na te denken over de viering van het 75-jarig bestaan in 1984.

In september 1979 krijgt de RKJB een subsidie van f 150, de jonge boerinnen f 175, de sportclub krijgt f 100 en de Boeren Jeugd Nuland krijgt f 75.

In 1980 heeft men nog niet veel vertrouwen in het Welzijnswerk Ouderen: het moet allemaal nog groeien. Wel praat men volop mee in de gemeente over het structuurplan. Individuele zaken mogen daar niet aan de orde komen, zo vindt het bestuur en ook de pers dient overal buiten te blijven. Ook de vernieuwingen in de

parochie komen dit jaar aan de orde, evenals de vraag naar de christelijke grondslag van de organisatie.

In 1981 krijgt de KVO als beloning voor het bezorgen van het kringblad een taart. In dat jaar is er voor het eerst op de gezinsdag een mogelijkheid tot het maken van een dansje.

In 1981 wordt bekeken of er nog boeren gebruik maken van de kadaverput aan de Oude Baan.

In 1981 is f 10.447 ontvangen aan contributie.

f 7000 daarvan werd afgedragen aan hogere regionen binnen de NCB.

De NCB helpt indien gewenst bij onteigening ten behoeve van gemeentelijke uitbreidingsplannen.

Begin 1982 zijn de voorzitter en de secretaris beide ernstig ziek, de voorzitter is herstellende. Hij overlijdt echter alsnog in februari 1983.

Begin 1983 komt Henk de Werd voor het eerst in beeld met een diavertoning over oud-Rosmalen voor de jaarvergadering. Er vindt een discussie plaats over de K van KVO en de C van NCB. De open dag is een succes, maar kost een kalf het leven. Het eigen risico wordt door de kring vergoed.

Ook wordt in dit jaar voor het eerst gesproken over de vestiging van een varkensproefbedrijf in de Lunerkampweg. Van de nieuw te kiezen bestuurders wordt verwacht dat ze coöperatief zijn en zelfstandig een agrarisch bedrijf exploiteren. Ook wil men graag jongere mensen. Alle namen van de leden worden in een bestuursvergadering voorgelezen en zo komt een selectie tot stand.

75 jr. bestaan NCB. Pastoor Berkers tijdens de viering in de Lambertuskerk

De NCB noemt zich een standsorganisatie en niet een vakorganisatie

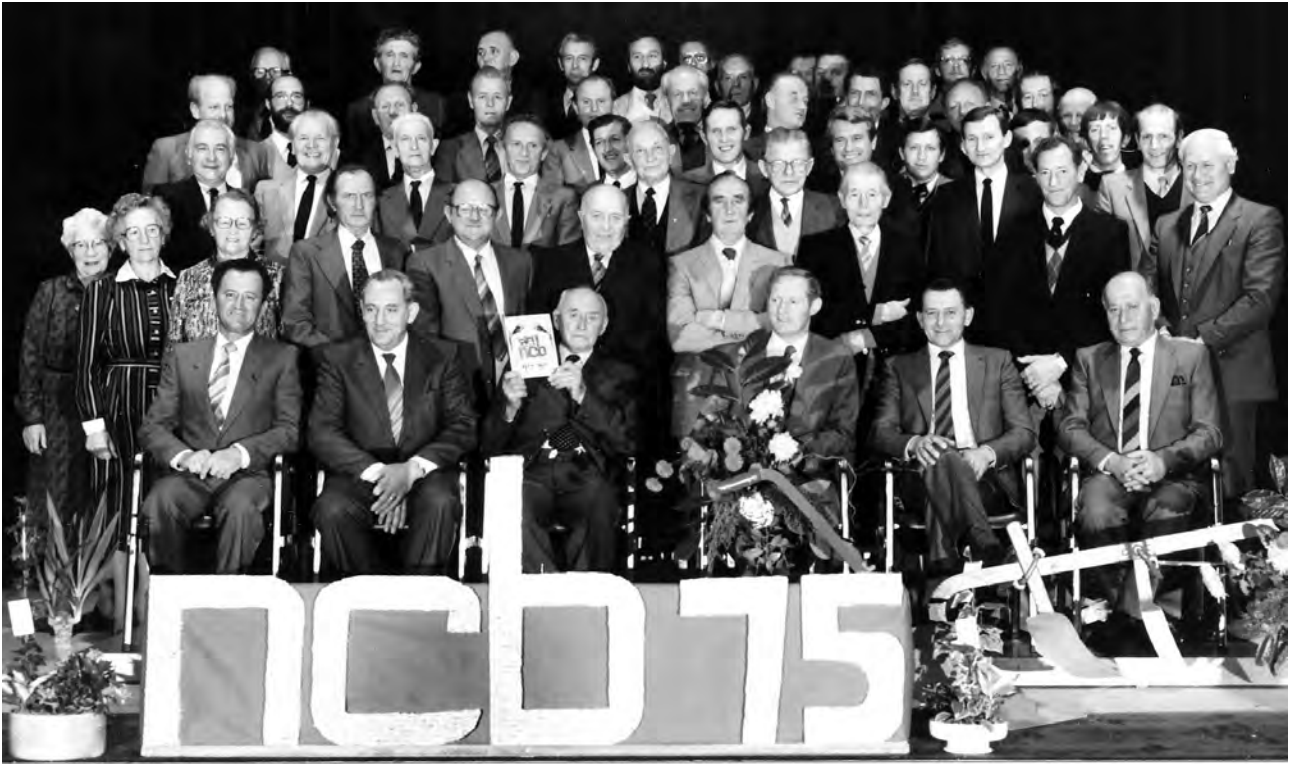
De voorbereidingen voor het 75-jarig bestaan in 1984 beginnen zeer vroeg. Pastoor Berkers laat weten niet aanwezig te kunnen zijn op de geplande datum, maar het bestuur accepteert dat niet. (Het kerkvolk werd mondiger!). De term "gregoriaanse mis" moet volgens de liturgiegroep vervangen worden door "meerstemmige Latijnse mis" Het slotlied wordt weer het bekende lied "Kruis en ploeg". De begroting voor dit feest eindigt op ruim f 10.000. Er vindt discussie plaats of de KVO-leden met echtgenoot moeten worden uitgenodigd. Er is geen tijd voor een aangeboden optreden van de volksdansgroep. De harmonie hoeft niet te komen: die kampen met overbezetting en ze stellen zich te zakelijk op. (verslag bijeenkomst 17 oktober 1983). De bloemen voor de versiering zijn tweede keus, aldus het verslag van 28 november 1983. Het feest wordt later zeer geslaagd genoemd.

Pastor Berkers wil dat de taken van de geestelijk adviseur door een (bestuurs)lid worden overgenomen.

In het voorjaar van 1984 wordt geklaagd over de schade toegebracht door zwanen in de polder. De superheffing wordt als behoorlijk bedreigend ervaren, men hoopt op veel uitzonderingen. Ook is er via de studieclub aandacht voor bemesting in samenhang met grondverontreiniging. Er gaan voortdurend felicitaties en bloemetjes naar jubilerende leden, maar op een brief van de Vredesgroep Rosmalen wordt niet gereageerd.

De Rompertweg verkeert in slechte staat door de grondwinning, men kaart dit bij de gemeente aan. Aandacht is er ook voor het waterwingebied.

In 1984 krijgt de NCB afdeling Rosmalen het eerste vrouwelijke lid: Marjon van der Biezen. Er zijn zorgen over de toekomst van jonge boeren. Veel bestuursleden blijven lang zitten en werken hard. Allerlei praktische landbouwpro-

Het 75 jarig bestaan van de NCB Rosmalen. Ongetwijfeld zult u nog vele gezichten herkennen.

blemen worden in het bestuur besproken, ook met hogere organen in de NCB. Via Th. van Pinksteren zijn er goede contacten met CDA en gemeente.

In november 1985 wordt door het bestuur al gesproken over de omlegging van de Zuid-Willemsvaart!

Men wil samen met de KVO een carnavalsavond gaan organiseren. In 1986 komt Lambert van Nistelrooij uit Nuland spreken over Belangenbehartiging van de agrariër in de politiek.

Ook vindt in 1986 weer een tweegesprek plaats op de Gezinsdag: M. van Griensven en mevrouw Tibosch. Men wil ook in de wintermaanden drijfmest uitrijden, veel leden zouden anders in de problemen komen.

Er wordt voor de gemeenteraadsverkiezing van 1986 druk gelobbyed om Theo van Pinksteren voor het CDA in de raad te krijgen.

De Gezinsdag van 1986 wordt -met name 's avonds- maar matig bezocht. Van de KPJ is

zelfs niemand aanwezig.

Na de gemeenteraadsverkiezing blijkt er nog maar één agrariër in de raad te zitten.

Met het sluiten van de stortplaats aan de Oude Baan in 1986 verdwijnt ook de kadaverput. In de milieustraat zullen enkele kleine tonnen worden geplaatst voor kleine kadavers.

In 1986 moet het melkvee enige tijd op stal blijven door Tsjernobyl. Over de uitslag van de Tweede Kamerverkiezingen is het bestuur zeer tevreden.

Een van de bestuursleden wil dat de voorzitter contact opneemt met de directeur van het proefstation in verband met een sollicitatie. Er is enige overlast van de hondensportvereniging.

Tot zover een blik in de historie van de plaatselijke boerengeschiedenis. Niet spectaculair, wel laat het zien dat er ook in ons dorp voortdurend een aantal mensen zijn geweest die bereid waren bestuurlijke voorwaarden te scheppen waardoor hardwerkende boeren en hun gezinnen in grote

Zomaar een toponiem (3): Kruipgat (Maliskamp)

Wim Veekens

Tijdens mijn speurtocht naar Maliskampse toponiemen uit de volksmond werd door alle oude informanten *het Kruipgat* genoemd. Bovendien heb ik (samen met broer Martien) deze naam aangedragen voor de huidige wildpassage die onder de A59 door loopt. Reden genoeg derhalve om even bij deze naam stil te staan.

Benoeming en ligging

A. Voor alle oude Maliskampse zegslieden is *het Kruipgat* de vroegere naam van de huidige Eikenburglaan. Eén van hen noemde ook nog het *Oud Kruipgat* / 't auw krüipgat / dat de voortzetting van het Kruipgat was aan de overkant van 'de grote weg' of Graafsebaan (A59). (Deze straat is nu de Sparrenburgstraat-Zuid). De volgende fragmenten uit de eerste helft van de 19de eeuw tonen aan dat het Kruipgat gerelateerd kan worden aan een straat onder de Maliskamp. De eerste vermelding komen we in 1827 tegen in de 'Schouwvoering (= inspectie) van heinting(en) (= omheiningen) en vreeën (= afrasteringen) in het Rot (= buurt) de Maliskamp': "beschoud de Heeren Gast en van Meeuwen van de boomen liggende in de wegen bij de Hoef bewoond bij Hermanus Westerlaken en in de Straat *het Kruipgat* zoodanig op te ruimen dat dezelve niet hinderlijk zijn aan de passage". (GAR inventarisnummer 1174, folio 9) Het tweede fragment, uit 1843, betreft ook een zogenaamde 'straatschouw': "(...) dat de Heer van Meeuwen en de wed. Gast de Straat ter plaatse genoemd *het Kruijppgat* niet behoorlijk hadden opgemaakt". (GAR inv.nr. 1176, folio 12 verso).

B. Toch was het Kruipgat in de hierboven genoemde tijd ook al de benaming voor een gebied. Dat blijkt onder meer uit een vermelding

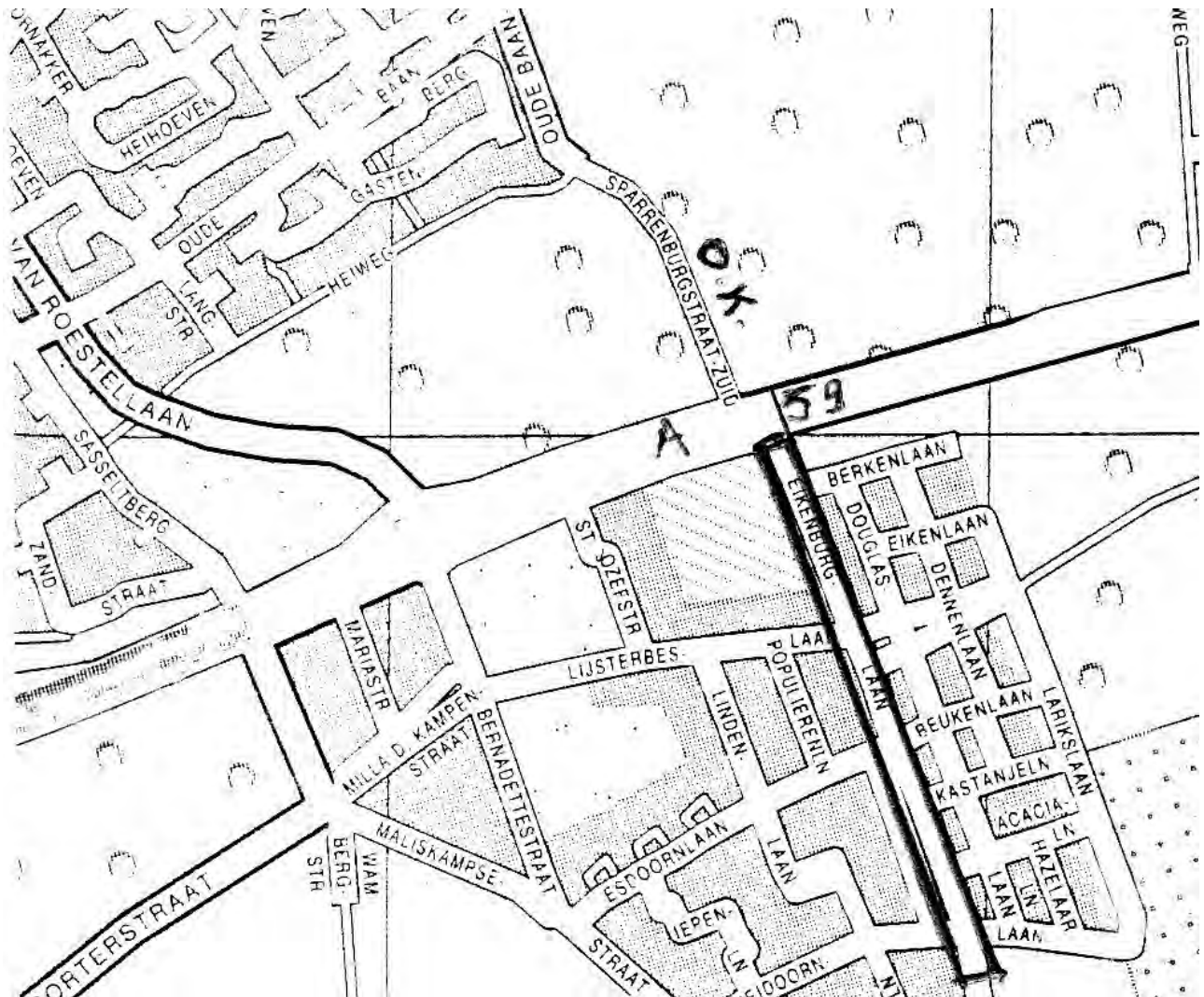
van 1825 waar sprake is van "de weg naar *het Kruipgat*". Deze weg vormde de westelijke beleving van "heidegrond ten Noorden der buitenplaats Eikenburg". (NA inv.nr. 7106, nummer 4).

Het is praktisch zeker dat hier met het Kruipgat het gebied bedoeld wordt dat gelegen was aan de overkant van 'de Grote Weg'. Bij nadere informatie blijkt deze opvatting door meerdere oudere mensen van (meestal) buiten de Maliskamp gedeeld te worden. Voor hen slaat het Kruipgat op het hele gebied ingesloten door de Sparrenburgstraat - Zuid, de Oude Baan, de Vliertwijksestraat en de Graafsebaan, anders gezegd: het gebied waar Mariaoord middenin ligt. Een 16de-eeuws fragment lijkt een ondersteuning van deze mening: "de steege streckende vande gemeijnder straete tot den duijnwaerts inne ter plaetse toegenompt *t'cruijppgat*, aldaer nu een hecken is hangende" (1554, kopie 17de eeuw) (HOEVE HEESE).

Het gaat hier dus om een (smalle) weg (= *stege* in het Mnl, zie: MWB, 1912, deel 7, kolom 2030) die zich vanaf de 'gemene' (= openbare of gemeenschappelijke) straat uitstrekte in de richting van de duinen op een plaats (bij) genaamd het Kruipgat, waar een (draai)hek hangt. Wanneer men op oude kaarten kijkt, ziet men dat het gebied ten noorden van Maliskamp richting Nuland afgebeeld wordt als een gebied van bos, heide en duinen. (Denk bij het laatste aan nog bestaande namen als *Duinse Hoef* en *Duinweg*, omgeving Mariaoord).

C. Een nog ruimere geografische opvatting van *het Kruipgat* lezen we bij Cor Swanenberg in een van zijn 'dialectbuukskes': "*t' Krüipgat* is het bosrijke gedeelte van de Rijksweg tussen Maliskamp en Nuland". (SWANENBERG, 1986, blz. 61).

Dit gebied werd, zo schrijft Swanenberg in het 'buukske' dat hierop volgt, door oudere inwoners van Nuland en Rosmalen als zeer ongunstig

afgeschilderd, omdat de misdaad er welig ge-
tield zou hebben.

Dit woeste en beboste terrein werd immers be-
volkt door 'skoeliejbùile'! (SWANENBERG,
1987, blz. 122).

Het Kruipgat in ruimtelijk perspectief

Hierboven hebben we gezien dat de naam
Kruipgat betrekking heeft op een straat
(Eikenburglaan in Maliskamp), een gebied (ten
noorden van Eikenburg aan de overkant van de
huidige A59, Mariaoord en ruime omgeving) en
een nog groter gebied (globaal gezegd, ten noor-

den van de A59 van Maliskamp tot Nuland).
Hoe is een dergelijk verschil in de omschrijving
van één en dezelfde naam te verklaren?

Het uitgangspunt is de oudste bron, hier die uit
1554. (Dit is tot nu toe de oudste bron met daar-
in de naam Kruipgat, voor zover wij weten)
Wellicht verwijst deze bron naar het Kruipgat
als aanduiding van het vroegere duingebied
rondom het huidige Mariaoord. Het is mogelijk
dat de naam van de plaats waar een (smalle)
doorgang te midden van vegetatie was, hier: het
Kruipgat, is overgegaan op een nog groter om-
ringend of aangrenzend gebied (= tussen Malis-
kamp en Nuland). In de plaatsnaamkunde komt

een overdrachtelijke, uitgebreide betekenis wel vaker voor.

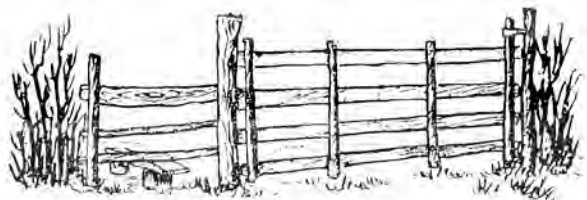
Een voorbeeld hiervan dicht bij huis is de naam van de buurtschap Kruisstraat. Oorspronkelijk is *Kruisstraat* de aanduiding van een straat; later wordt er bij uitbreiding de nederzetting of buurt mee bedoeld die zich in de loop van de tijd aan deze straat ontwikkeld heeft. In geval van het Kruipgat als aanduiding voor een Maliskampse straat, zou dan het omgekeerde gebeurd zijn. Hier zou de naamgeving door restrictie (= ruimtelijke beperking) tot stand gekomen zijn en niet door expansie (= ruimtelijke uitbreiding) zoals dat het geval is met de Kruisstraat.

Een voorbeeld van naamkundige inperking buiten Rosmalens grondgebied is Kleinderliempde, een toponiem uit mijn huidige woonplaats Boxtel. Eeuwenlang was dit de naam van een uitgestrekt gehucht. Tegenwoordig is het niet meer dan een straat.

Overeenkomende of verwante namen

Onder Delft (Z.-H.) kwam in de late Middeleeuwen de straatnaam 't *Kruipgat* voor, dat een niet-officiële naam voor de Doorniksteeg was. (VAN DER KROGT, *Naamk.*, 1986, blz. 181, noot 35). Bij onze zuiderburen hebben we twee keer het met *Kruipgat* verwante toponiem *Kruiphol* gevonden.

Ten eerste in het onder Goirle gelegen Poppel waar het de naam van een tegen de heide gele-

Afb. 2 Een kruipgat (links)

gen stuk weiland was. (VERMEEREN, 1997, blz. 91).

Ten tweede, in de stad Antwerpen waar *Kruip-*

hol de naam was van een nauwe poort ("sluippoort") in de vesting. (VANDE WEGHE, 1977, blz. 470).

Mogelijke betekenissen

A. Bij de eerste verklaring gaan we uit van de letterlijke betekenis van *kruipgat* zoals die in de "Dikke Van Dale" staat: "gat waar men in kruipt". (VAN DALE, 1995, blz. 1561). Ook de op één na oudste uitgave van Van Dale uit 1872 vermeldt deze omschrijving. (J. VAN DALE, 1872, blz. 493). *Kruipgat* kan hier volgens ons staan voor een gat of nauwe opening waar men doorheen kruipt, bij voorbeeld op een plek in of aan het einde van een met dicht struikgewas begroeid pad of smalle weg. Denk aan het citaat uit 1554 waar de 'steeg' (= "pad, smalle weg") leidt naar een duingebied waar het Kruipgat ligt! (Zie: kopje 'Benoeming en ligging')

B. Voor de tweede mogelijke verklaring gaan we naar Vlaams België waar *kruipgat* verwijst naar een eenvoudige constructie. In West-Vlaanderen was - is dit nu nog zo? - een *kruipgat* een afsluiting van ongeveer één meter breed, die bestaat uit twee verticale palen die door enkele dwarslatten met elkaar verbonden zijn, met aan weerszijden een eenvoudig trapje in de vorm van een grote steen of een bankje, zodat men over de omheining kan klimmen. (Zie tekening: links van het houten draaihek bevindt zich het 'kruipgat'). (DEVOS e.a., 1979, blz. 162 en blz. 221).

Hebben we boven niet gezien dat er bij het Kruipgat in 1554 een (straat)hek hing?

Lag er dan naast het straathek een dergelijk overstapje dat indertijd *kruipgat* genoemd werd? (Zie: kopje 'Benoeming en ligging')

C. De derde mogelijke naamsverklaring ligt op het terrein van het dierenrijk. Voor het eerder vermelde toponiem *Kruiphol* onder Poppel geeft Vermeeren de volgende uitleg: "De naam is zeker ontleend aan een vossehol of aan het hol van een ander groot dier. Dit komt dan, omdat die bepaalde vos of dat bepaalde dier er steeds terugkwam". Waar de schrijver de stelligheid van

deze verklaring op baseert is niet duidelijk. (VERMEEREN, 1997, blz. 91)

D. Voor de vierde mogelijke verklaring houden we rekening met de hoofdbetekenis van *gat*: “opening”. Als men aan *gat* de meer specifieke betekenis geeft van “gat in de grond” ofwel “hol”, dan is het begrip *kruipgat* te vergelijken met *kruiphol* dat weer synoniem is met *sluiphol*: “heimelijk verblijf eens misdadigers” (VAN DALE, 1872, blz. 493 en blz. 1003) (Ook de Van Dale uit 1995 geeft deze omschrijving, uiteraard in minder archaisch Nederlands). Met deze negatieve betekenis komen we in de buurt van wat Swanenberg hierboven gezegd heeft over ‘boevenvolk’ dat eens in het bosgebied tussen Maliskamp en Nuland geleefd zou hebben!

Besluit

Ook nu weer is gebleken dat het niet gemakkelijk is een eenduidige verklaring van een veldnaam te geven. Dit komt voor een groot deel doordat we tot nu toe te weinig oude naamsvermeldingen hebben met daarbij nadere inlichtingen over de ligging van het Kruipgat. En ook de vraag of de naam Kruipgat van oorsprong op een gebied of op een weg/ pad sloeg, maakt het alleen maar moeilijker om een zekere verklaring te geven van het Kruipgat.

Afkortingen: bronnen

BHIC	Brabants Historisch Informatiecentrum (vroeger: Rijksarchief Citadel)
GAR	Gemeentearchief Rosmalen (aanwezig Stadsarchief ‘s-Hertogenbosch)
HOEVE HEESE	Hoeve Heese te Rosmalen (1536-1687), BHIC, inventarisnummer 4, toegangsnummer 285
NA	Notarieel Archief (van Rosmalen) (Stadsarchief ‘s-Hertogenbosch)

Afkortingen: literatuur

- DEVOS, M en RYCKEBOER, H.,
Woordenboek van de Vlaamse Dialecten. Deel I: Landbouwwoordenschat. Aflevering 1: Akkerland en weiland, Gent - Tongeren, 1979
- KROGT, P. VAN DER,
‘Persoonsnamen in Delft in de veertiende en vijftiende eeuw’, in: *Naamkunde*, 1986, jaargang 18, blz. 166-181
- Mnl. Middelnederlands = Nederlands van circa 1200 tot ongeveer 1500
- MWB,
Middelnederlandsch Woordenboek, door E. Verwijs en J. Verdam, ’s-Gravenhage, 1912
- Naamk. *Naamkunde. Mededelingen van het Instituut voor Naamkunde te Leuven en van het P.J. Meertens-Instituut te Amsterdam, afdeling Naamkunde*
- SWANENBERG, C.,
Wie wè bewaort..., Delft, 1986
- SWANENBERG, C.,
... diej he ’wè..., Delft, 1987
- VAN DALE,
Groot Woordenboek der Nederlandse Taal, Utrecht - Antwerpen, 1992¹²
- VAN DALE, J.,
Nieuw Woordenboek der Nederlandsche Taal, ’s Gravenhage, Leiden, Arnhem, 1872
- VANDE WEGHE, R.,
Geschiedenis van de Antwerpse Straatnamen, Antwerpen, 1977
- VERMEEREN, M.,
Poppel Toen en Nu. De plaatsnamen van Poppel 1211-1995, Poppel, 1997

Verantwoording afbeeldingen

- Afb. 1: Kruipgat en Oud Kruipgat, aangegeven op een fragment uit: De Stratengids van Nederland, Weesp, 1997, bladnummer 683.
- Afb. 2: Draaihek met links een ‘kruipgat’, getekend door Luc Ameel, uit: Devos, M en H. Ryckeboer, 1986, blz. 221 (Zie: Afkortingen).

HET DONKERE ZUIDEN

Al snuffelend in oude dozen vond redactielid Harry Coppens bijgaand artikel, wellicht in een van de Kerkklokken, het voormalige Bisdomblad. Hoewel de naam Rosmalen niet valt, zult u het met ons eens zijn dat de schrijver goed Rosmalen voor ogen had kunnen hebben. Maar evengoed Biezenmortel of Sprundel. In ieder geval een Brabants dorp! Het zou niet eerlijk zijn om 't een en ander te schrijven over Brabant en daarbij niet tevens te wijzen op misbruiken die hier op allerlei gebied hebben bestaan en die wellicht nu nog bestaan voor een klein gedeelte.

De kermissen

De kermissen werden voor "den protestantchen tijd" meestal gehouden, nadat de processie was uitgetrokken. In Limburg is dat tot op heden nog vrijwel overal de gewoonte. (Zoals reeds vermeld in "Oude Brabantse gewoonten" is ook dit artikel rond 1934 geschreven) Dat er intussen ook in Limburg het een en ander veranderd is behoeft geen nader betoog.

Dat die kermissen maar al te vaak aanleiding waren (en soms nog zijn) tot allerlei misbruiken en walgelijke tooneelen, wie zal dat ontkennen. Vaders verkochten vaak, tegen dat 't kermis werd, de kleren en de meubels van het gezin om te kunnen pruyen.

Moeders gingen dan vaak 's avonds uit om weer eens "jonk" te zijn. En dan de jongelui tusschen de vijftien en de vijf-en-twintig!?

Op andere tijden van het jaar werd door de meeste ouders streng gewaakt over hun kinderen, maar dan.... dan was het kermis.

Dodenwake

Maar niet alleen bij kermissen bestonden vele misbruiken. Ook bij andere gelegenheden.

Daar moest bijvoorbeeld bij een doode gewaakt worden. In de meeste gevallen werden de buurlui voor dat waken aangezocht. Zeker, er werd wel voor den doode gebeden, maar er werd in de meeste gevallen nog meer bij "gepruufd". Wan-

neer een of andere gezellige ouwe heer 'ns z'n memoires vertelt op dat gebied, dan hoort men nu nog vaak de gekste dingen, zooals "van dooie menschen met 'nen bult die overeind kwamen", van verdachte geluiden enz. enz.

Veel ernstiger misbruik nog was het presenteerren van drank aan de dragers, op het oogenblik dat het lijk het sterfhuis verliet. Dat er op dat plechtig oogenblik nog een blad met borrels over de kist moest zweven, is onbegrijpelijk.

Dominee Hanewinckel schreef in een van zijn boeken: "Zie, op hun kerkhoven liggen ze geknielt te bidden en in hunne sterfhuizen eten ze als vraten, drinken ze hun glazen jenever en kiven ze soms als woestaards".

Ds. Hanewinckel had er nogal erg veel slag van om z'n gal uit te spuwen tegen al wat Roomsche rook, maar in dit geval had hij niet helemaal ongelijk.

Wat sprak Pater Bellarminus(van de Sociëteit van Jezus) eens? : "Och Brabant, Brabant, siet wel toe dat de gulsicheyt en de dronckenschap , die also gemeyn met U is, U niet also komt te verblinden, dat ghij comt te vergheten den dach des oordeils".

Nu moeten wij bij al deze gevallen een ding niet vergeten, n.l. om ook eens naar het Noorden te kijken of ze daar misschien zoo erg beschaafd waren op die punten. De in zijn tijd veel gelezen schrijver Jacob van Lennep, zegt ergens in zijn boek "De roos van Dekema" over een lijkmaal sprekende: "En van de honderd personen, die er onthaald werden, gingen er geen vijf op hun beenen naar huis". Lijkmalen zijn bij ons nog wel in gebruik. Maar misbruiken daarbij. zijn zeer zeker aan het verminderen.

Onderwijs

Erger was het zeker een dikke honderd jaar geleden gesteld met de ontwikkeling en het onderwijs. Wanneer wij thans rondom ons heen kijken, zien wij keurige schoolgebouwen, schoolpaleizen wordt wel eens gezegd.

De meeste ouders zijn er nu van overtuigd, dat

hun kinderen zonder onderwijs al heel weinig kans hebben te slagen in het tegenwoordige leven. Vroeger was dat vaak heel anders: De school, waarvoor diende eigenlijk die school....om er wat geleerdheid op te doen, die later in het leven toch niet van pas kwam; want als je eenmaal van school was, dan moest je toch maar je hele leven werken.

Vele kleinere gemeenten waren absoluut niet te overtuigen van het nut van een school. Kleingeestige dorpspotentaten vonden de school zelfs een gevaarlijke instelling, waar de mensen maar te wijs werden gemaakt.

Er wordt nu nog zoo vaak geschreven, dat het onbegrijpelijk is, dat wij ons vanaf 1648 tot 1795 hier in het Zuiden hebben laten behandelen als 'n stelletje sukkels. Zou zoo iets wel mogelijk zijn geweest, als het onderwijs behoorlijk ware behartigd? En waardoor wisten wij, in de volgende periode, de staatkundige en maatschappelijke hoogte te bereiken, welke wij tot

nu toe verworven hebben?

Èrremoei van 'n èrremoeig volkje

Jacob van Oudenhoven schreef over ons Brabant in 1649: 't ('t Volk) Weet zich met een kleintje te behelpen en stelt de tering naar de nering. 't Voedt zich met de soberste spijzen. Gebraden knollen..... zijn de "delicatessen" der Meierijenaars. 's Zomers gaan ze veel bloots voets, wat zij met de lui uit warme landen gemeen hebben, en 's winters zijn zij op z'n Boheemsch geschoeid met holle blokken, gelijk Princeslaus droeg, toen hij van achter den ploeg gehaald en tot een prins des lands gekozen werd.. Om slecht "gelogeerd, gebed en getracteerd" te zijn, behoeft er de gemeene (=gewone) man niet in een klooster te gaan....In hun armoede zijn zij zeer werkzaam".

Niet alleen de arme mensen hadden nauwelijks of geen ontwikkeling, ook de beter gesitueerden waren er, wat dat betreft, niet beter aan

Een schoollokaal zo'n tweehonderd jaar geleden

toe.

Dat men daarom geen hoger genot kende, dan 's zondags eens flink te drinken, is te begrijpen.

Dat uit die drinkpartijen vaak vechtpartijen voortkwamen, waarbij het mes stevig "gehanteerd" werd, 't was voor 'n groot deel de schuld van domheid. Het is wel tekenend, dat men Noord-Brabant vaak moord-Brabant noemde. Dat er onder onze vroegere burgervaders en gemeenteraadsleden mannen voorkwamen die niet de minste ontwikkeling hadden, vaak zelfs niet konden lezen of schrijven en toch hoog opgaven van hun verdiensten (in de kroegen), zal ook wel niet hebben bijgedragen tot de welvaart van hun gemeenten. Jagen, zwetsen over de "gemijnte", drinken en maaltijden, dat waren vaak de beste "eigenschappen" van dit soort bestuurders. Dat er in die tijden van goed onderwijs niet veel terecht kwam is duidelijk. In de zomer werd vaak op het platteland geen school gedaan, omdat de leerlingen toch niet kwamen. 's Winters hadden de ouders de kinderen niet nodig, dan waren ze thuis maar vaak tot last en daarom moesten ze dan maar naar school. Dat zo'n seizoen-onderwijs buitengewone resultaten had, laat zich denken!!

Scholen

Nu nog iets over die scholen zelf. Wat ik hier ga aanhalen is uit het rapport van het jaar 1907. De namen der gemeenten zijn weggelaten.

"Deze gemeente bezit een groot schoolgebouw, waaraan echter niet de hoogst noodige onderhoudskosten worden besteed en dat onvoldoende gereinigd wordt, wat daar des te meer noodig is, daar de school tevens dient voor vergaderplaats van den boerenbond en van de zangvereniging, die er tweemaal in de week repeteert. Door beide verenigingen wordt tijdens de vergaderingen bier gebruikt. Uittluchten en uitschrobben van het lokaal na afloop geschiedt niet. In welke atmosfeer en vuilnis de onderwijzer en zijne leerlingen hunne dagtaak beginnen, behoeft geen nader betoog".

Van een andere school ...". Een der kolomkachels defect, verspreidt kolengas, trekt slecht,

verwarmt onvoldoende".

Weer een andere...."In de lokalen groeien langs de plinten paddestoelen....."

Misdadigers en vechtersbazen

Wanneer wij dan nu naar onze schoolgebouwen zien, dan begrijpen we eerst pas ten volle wat wij bereikt hebben.

Dat een burgemeester en secretaris, die een beetje "gewiekst" waren, de gemeenteraad best in de luren konden leggen, spreekt vanzelf en dat zooiets ook herhaalde malen gebeurde, daarover geeft onze Brabantsche geschiedenis feiten in overvloed. Dat het zodoende best te begrijpen is, dat de Zuidelijke provincies de twijfelachtige "reputatie" genoten verreweg het grootste aantal misdadigers te leveren voor de gevangnissen, zal nu ook eenieder duidelijk kunnen zijn. Slechts door de ontwikkeling en verheffing van het volk kon dat beter worden.

Wanneer men de kranten en boeken van die dagen inziet, staat men werkelijk versteld van het aantal vechtpartijen met mes (zonder mes was 't "geen fatsoenlijke vechtpartij") baldadigheden, brandstichtingen, moorden enz.

Hoevelen hebben in Roermond, Arnhem of Leeuwarden bitter geschreid in hun cellen, hoevelen hebben de schuldige handen omhoog gewrongen tegen de akelige gevangensmuren, hoevelen hebben hun schoone toekomst voor altijd vernietigd, hoeveel vrouwen hebben er geweend om hun man, hoeveel kindjes hebben gebeden voor hun vader.....

Met verachting wezen de Noordelijke provincies naar ons.... ziet hen de katholieken! Farizeeërs, zij hebben ons in het verleden belet, om omhoog te komen. Zij hielden ons, ten eigenen bate, in bittere armoede.....

Maar in de vorige eeuw wisten we reeds onze fouten. Een land, dat zichzelf z'n fouten bekent, is gereed voor verbetering. Wij mogen er trotsch op zijn, dat wij ons hebben verbeterd. Dat het nog niet helemaal volmaakt is op sommige plaatsen, is te begrijpen. Zoo uitgerust als wij thans zijn, kunnen wij in ieder geval vol vertrouwen de toekomst tegemoet gaan.

Handboogvereniging Nimrod

Harry Coppens.

In 1987 vierde de Hinthamse handboogvereniging haar 125-jarig bestaan. Dat is toen een feestelijke herdenking geworden met onder andere de uitgave van een jubileumboek. In het volgende artikel

kijken we terug op die viering, maar vooral op achtergronden en betekenis van deze vereniging en gilden in het algemeen.

Nimrod is de oudste vereniging in het kerkdorp Hintham en in de voormalige gemeente Rosmalen. Dat laatste alleen als men het gilde St Antonius Abt niet meerekent. De guld dateert uit het grijs verleden en is van anno 1497.

Het is triest te ervaren dat veel zaken uit de historie niet bewaard zijn gebleven. Na veel speurwerk in de archieven, in gesprekken met oud leden en hoogbejaarden die zich van “vruger” nog veel zaken herinnerden wordt een beeld geschetst en zijn wetenswaardigheden bekend geworden. In het napluizen van wat nog wèl bewaard is gebleven zien we een gemeenschap van schutters die op zondag ”na de pap op straffe van 2 cents” hun pijlen lieten snorren.

Vervolgt men die lijn dan komen we tot een vereniging die met recht haar feest ging vieren omdat zij al schietend veel tradities in de loop der jaren wist te handhaven.

De geschiedenis heeft niet alleen bestaan uit hoogtepunten zoals blijkt uit een studie door een persoon van buiten de club, waarvan een samenvatting in het jubileumboek is opgenomen.

Koning Nimrod, een vaardig boogschutter

Het leven en werken van Koning Nimrod, ± 1300 voor Christus is door geleerden lang en breed bestudeerd en dat leidt tot interessante

14e eeuwse schutter

conclusies. Uitgaande van het Oude Testament stelt het de geweldige jager in een helderder licht.

Mensen die zich verenigd voelen proberen dikwijls een naam te vinden die hun streven uitdrukt. De grondleggers van onze vereniging kozen de naam Nimrod. Iemand moet uit bijbellezing de naam gevonden hebben van Koning Nimrod. Hintham is niet de enige schutterij met deze naam en dat Nimrod iets met jagen en schieten te maken had is hen blijkbaar niet ontgaan. In Genesis 10 vinden we dit stamboomfragment:

Noë
x
Sem Cham Jafet
x
Koesj
x
Nimrod

Ook uit andere historische bronnen blijkt dat Nimrod een der eerste vorsten van Babylonië was, tevens stichter van de Assyrische hoofdstad Ninivé . De bijbel noemde Nimrod “een geweldige jager voor Jawehs aangezicht”. Vanaf die tijd hebben Grieken, Joden en Islamiëten zijn spoor gezocht. De Nimrod geschiedenis hoort thuis in Mesopotamië volgens Speiser. De held was in actie in het gehele land. Zijn activiteiten

Doorboorde leeuw, een gedeelte van een reliëf in het paleis van Nimrod

waren strikt aards. In ons gewone taalgebruik werd en wordt de naam Nimrod herhaaldelijk in verband gebracht met jacht en veroveren. De Nederlandse Jagersvereniging kent een aantal vaardigheden voor jachthonden.

Deze test wordt Nimrod-proef genoemd. Koning Nimrod, die ruim drieduizend jaar geleden een glorieus leven leidde, blijkt dus nog op velerlei manieren voort te leven. De bijdrage die onze vereniging daaraan levert krijgt natuurlijk een bijzonder accent door de jubileumviering in 1987. Het was een ware ontdekking te zien dat Koning Nimrod een reëel persoon is geweest van grote betekenis voor het nabije Oosten. Ook voor ons van blijvende betekenis.

Hintham en 's-Hertogenbosch

Wie een oude inundatiekaart bekijkt van 's-Hertogenbosch ziet de stad liggen als een eiland temidden van een uitgestrekt kunstmatig meer. In deze watermassa dringen echter twee zandruggen naar voren, die als gevaarlijke speerpunten een directe bedreiging lijken voor het hart van de stad. Met name vanuit de richtingen Vught en Hintham konden vijandelijke troepen in geval van oorlog de stad gemakkelijk benaderen. Voor de versterking van de Vughtpoort en de Hinthamerpoort werden geen kosten gespaard. De wegen die vanuit de stad naar buiten leidden waren niet alleen van militair maar ook en vooral van economisch belang voor de verbinding met het achterland van het hertogdom

Brabant en het gebied van de hertog van Gelre. Zo kan het verleden van Hintham, dat kerkelijk afhankelijk was van Rosmalen en voor een belangrijk deel één was en is met deze plaats, niet los gezien worden van de ligging in haar onmiddellijke nabijheid van een belangrijke stad als 's-Hertogenbosch. Het is dan ook niet verwonderlijk, dat men de oude gegevens betreffende Hintham vindt in het archief van de hertogstad, al is het minder prettig te constateren, dat een van de oudste documenten een bloedig treffen vermeldt in 1306 tussen de burgers van Den Bosch en de inwoners van Rosmalen en Hintham. Want het was in vroeger eeuwen geen onverdeeld genoeg onder de muren van een vestingstad te liggen. De strijd tussen belegeraars en de uitvallen van de belegerden hadden ruïneuze gevolgen voor de materiële welstand van de bewoners. Het is zeer betreuenswaardig, dat geen enkele afbeelding bekend is van het fraaie monument, dat de Hinthamer poort in die jaren geweest moet zijn, toen in 1539 een meer dan levensgroot beeld van de apostel Andreas aan de buitenzijde werd geplaatst en een kleiner beeld van de H. Maagd aan de binnenzijde. Ofschon het grootste gedeelte van Hintham tot Rosmalen behoorde, heeft het dichtst bij de stad gelegen gebied vele eeuwen lang bijzondere voorrechten genoten van 's-Hertogenbosch, aangezien het deel uitmaakte van de vrijheid van 's-Hertogenbosch en de inwoners als buitenpoorters (buiten de poort wonende burgers) golden tezamen met de ingezetenen van Orthen, Deuten en Den Dungen. Een steen gaf ter plaatse de afscheiding aan van dit "t Vrydom der Stad 's Hertogenbosch 1680."

Een geschiedenis te schrijven van Hintham afzonderlijk moet als een historische ongerijmdheid beschouwd worden, maar dat neemt niet weg, dat met een open oog voor de geschiedkundige gegevens en hun onderlinge samenhang ook Hintham zijn plaats verdient in het perspectief beeld van een schoon en belangrijk verleden.

E. Goulmy, beschermheer van Nimrod

Voor zover bekend hebben meerdere personen in het verleden het beschermheerschap vervuld. Eugene Goulmy, een sigarenfabrikant uit Den Bosch, was een periode beschermheer. Hij bewoonde met zijn gezin gedurende de zomermaanden villa "Zuiderbosch". De jeugd van Hintham trakteerde hij op een kwatta na alfloop van de kerkdienst.

In de negentiger jaren werd een sigarenfabriek opgericht door de heren Goulmy en Baar te Amsterdam die in een later stadium overgebracht

werd naar Den Bosch en die aanvankelijk gevestigd was in het Kruisbroederstraatje en aan een paar honderd mensen werk gaf. Om meerdere redenen: stijging van de kosten van levensonderhoud, dure grondstoffen, de sociale voorzieningen, is het na de Tweede Wereldoorlog bergaf gegaan en hebben pijp en sigaret de sigaar van de troon gestoten. In 1953 werd besloten de befaamde industrie te liquideren.

Naast Goulmy en Baar waren o.a. Sweens-Houtman, La Paz, Ancion-Latour namen van fabrieken die vele honderden werklieden in dienst hadden en Den Bosch zijn naam gaven: "Stad der sigaren". De door Ferdinand van de Eerenbeemt opgerichte fabrieksharmonie werd gul en hartelijk gesteund door Goulmy. De aanvankelijke benaming "Neerlandia" van deze harmonie werd als eerbetoon omgedoopt in "Muziekcorps der firma Goulmy en Baar." In de volksmond sprak men van: De muziek van Goullemie.

Beschermheer Eugene Goulmy (staande mét hoed én sigaar) temidden van de schutters van Nimrod bij het 50 jarig bestaan in 1912. Rechtsachter de tamboer-maître van de Koninklijke Harmonie uit 's-Hertogenbosch

De familie Goulmy bewoonde een huis aan het Kanaal (Zuid-Willemsvaart) op de plaats waar nu Huize Gervenhof is gevestigd. Het gezin telde 16 kinderen. Gedurende de zomermaanden bewoonden zij Dorothyhall in Hintham. De villa is later omgedoopt tot "Zuiderbosch" en was tot voor kort in bezit van Wijnhandel Verlinden.

Gilden.

De schuttersgilden legden zich primair toe op het waken en verdedigen van eigendommen van huis en haard tegen hen, die het verschil tussen het mijn en dijn niet kenden. Ook verleenden zij als broederschap hun diensten aan de kerk.

Gilde is letterlijk een vereniging van beroepsgenoten binnen een woongemeenschap. Reeds het oude Babylon kende o.a. een gilde van kopersmeden. Vanaf de 2^e eeuw verleende de Romeinse keizer bescherming en voorrechten aan de gilden (collegia) van kooplieden en reders. Het lidmaatschap van deze collegiae was verplicht en erfelijk. Volgens Pirenne zijn de gilden ten noorden van de Alpen vermoedelijk ontstaan bij verenigingen waarvan het lidmaatschap voor ieder vrij was. Zeker heeft de behoefte aan bescherming een rol gespeeld, terwijl de stadsbesturen grote invloed op het ontstaan hebben uitgeoefend. De bloeitijd valt in de Middeleeuwen (12^e - 15^e eeuw), toen in Nederland de gilden verenigingen waren van ambachtslieden die van de overheid monopolie hadden verkregen hun bedrijf uit te oefenen.

Ambachtslieden.

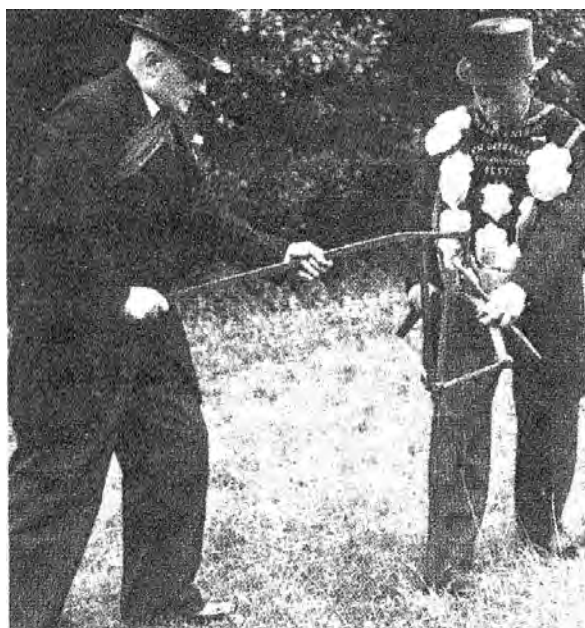
Het waren verenigingen van meesters. Gezellen en leerlingen konden geen lid zijn, al waren zij wel onderworpen aan de gildebepalingen. Wie een vak wilde leren moest beginnen als leerling. Men kwam intern bij de meester en werd door deze onderhouden en gevoed. De leertijd bedroeg 3 tot 7 jaar. Door het volbrengen van zijn leertijd kreeg de leerling het recht zich als gezel te vestigen, met de leerbrief als bewijsstuk. Wilde de gezel zich als meester vestigen dan moest hij een proefstuk (meesterstuk) leveren naar de voorschriften van het gildebestuur. De Franse

revolutie bracht de gilden tenslotte ten val; het beginsel van de vrije concurrentie dulde geen monopolie.

In Amsterdam kende men in de Middeleeuwen drie soorten verenigingen die de naam van gilden droegen: schuttersgilden, godsdienstige verenigingen en ambachtsgilden.

Ieder schuttersgilde, ter bevordering van de stedelijke weerbaarheid, had een eigen oefengebouw (schuttersdoelen). Bij de reformatie in 1578 verdwenen de zuiver godsdienstige geheel. De schuttersgilden bleven bestaan als schutterij. Het hoofd van een schutterij heette deken en een onder-aanvoerder heette hopman. Uit de schuttersgilden zijn ook de schuttersverenigingen voortgekomen die zich oefenen in de sport schieten en die diverse oude gebruiken in ere houden. In tegenstelling tot de schutterijen waarvan het lidmaatschap verplicht was, zijn de schuttersgilden verenigingen waarvan het lidmaatschap vrij was.

De voetbooggilden werden het hoogst aangeschreven, omdat de aanschaffkosten van een dergelijk wapen een veelvoud waren van die van een handboog. De geweren kwamen pas later

Het spannen van de voetboog

Schutter 18e-19e eeuw

in gebruik. Het spannen van de voetboog is een zwaar karwei dat door twee personen dient te geschieden. Bij het spannen wordt de boog aan de voet gezet in een beugel. Vandaar voetboog. Het schieten met het geweer is het meest verbreid. De kogels werden vroeger door de gildebroeders zelf gegoten.

De standaardruiter voert de standaard in de rechterhand

in een steun aan de voetbeugel en gaat zigzaggend over de weg om vrij baan te maken voor het vaandel en de gilde. Door het rijden van zigzagkronkels verdrijft hij “varkens, kippen, kinderen en duivels en boze geesten van de straat”. De standaardruiter is een rijkunstenaar, die in een moeilijke gang zijn paard stuurt.

Gebruiken.

Op de dag van de begrafenis van een gildebroeder vertrekken alle gildebroeders vanuit de schutskamer naar het sterfhuis. De standaard, gildevaandel en vendels zijn met zwart omfloerst. Het stoffelijk overschot wordt door de gildebroeders in overleg met de familie met gilde-er begraven. Bij het begraven werd het koningsvest met zilver op de kist gelegd “hetwelk niet mag worden onteerd door oneerlijk zilver”. Met oneerlijk worden die schilden bedoeld, die als prijs zijn behaald op grote of kleine schiet spelen, gildedagen, federatiedagen of landjuwelen. Op het kerkhof aangekomen wordt het gildezilver van de kist genomen en omhangen bij de koning. Bij het neerlaten van de kist worden de trommen geroffeld. Hierna vendelt de gildevaandel drager boven het graf, laat het vaandel tot op de kist zakken en laat het enkele ogenblikken daar liggen. Bij de uitvoering van deze laatste groet wordt door de tamboers geroffeld.

Zilverprijzen.

Op gildefeesten worden tegenwoordig prijzen uitgelooft voor vendelzwaaien tot schieten met

de handboog. Lang geleden kon men prijzen verdienen bij de schiet spelen voor het klootwerpen, kogelstoten, hardlopen en het worstelen met als bepaling dat het moest geschieden “zonder malkander bij de haren te trekken”.

Vele gildecarten (acten van oprichting) bepalen dat de koning het koningszilver in eigendom verkrijgt “maar het wel bewaarde” en dat de gilde het kan terug kopen in ruil voor drie zilveren munten of vogeltjes, die na de dood van de koning weer aan het gilde toekomen om de herinnering aan de koning te bewaren. De koningsgilden zijn vaak voorzien van beroepsafbeeldingen of woonhuizen. Zij bewaren voor vele generaties de herinnering aan de persoon van de bezitter. Het koningszilver wordt bevestigd op zwart fluwelen vesten.

In de late Middeleeuwen ontstaan in Brabant schuttersgilden en kerkelijke broederschappen die zich met een medaillonvoorstelling van een patroonheilige sieren en deze daardoor vereren. De medaillons zijn mogelijk de eerste broederschapstekens. De herkomst van deze juwelen is onduidelijk, omdat ze niet gemerkt zijn en alleen op het platteland bewaard zijn gebleven.

Door de naam van het gilde op de ring of het plaatje te graveren onderscheidde men zich van andere groepen. Er bestaat nog een medaillon van 35 mm doorsnede in de vorm van een platte ring waarbinnen een kruisboogje.

In de ring is met Gothische letters gegraveerd:

DIT SIN DIE SCHUTS VAN ROESMALEN EN VAN HINTEN.

Koningschieten.

Meestal op de dag van de plaatselijke kermis vindt het koningschieten plaats. Na een H. Mis wordt met het schieten begonnen. Ieder lid van de gilde heeft de kans om koning te worden.

De vogel op een

Zilveren Koningsvogel

schutsboom tussen 14 en 20 meter, moet getroffen worden door een kogel uit het verenigingswapen. Het kaliber is 6 mm. Het komt voor dat er meer dan 300 schoten gelost moeten worden eer de vogel valt. In tijden dat er geen schutsbomen waren werd de vogel geplaatst op de molenwiek.

Onze voorvaderen, de Batavieren, schoten op een levende duif die vastgebonden was op een paal. De levende duif wordt later vervangen door een vogel in de vorm van hout. Bij de kerstening wordt de vogel vervangen door een leren bal. Na de kruistochten komt de vogel terug in de vorm van een papegaai. Het was een vreemde vogel. Een (gaai) vogel door de "papen" naar hier gebracht. Als de koning het vaatje koningsbier niet kan betalen dan betaalt het gilde.

Evenzo is een regel dat de koning een schild aanbiedt aan het gilde. Als de nieuwe koning geen kans ziet het schild aan te bieden dan moet hij de hoogte aangeven van het bedrag dat hij beschikbaar kan stellen en dan zal de gilde bijbetalen

Vogels.

De zilveren vogel is het distinctief van de gildekoning. Koning is zoals vermeld hij die een op hoge paal geplaatste vogel afschiet of het laatste stukje daarvan naar beneden haalt. Als winnaar of geluksvogel heeft hij het recht om de vogel te dragen. Bij veel gilden is het gebruik dat degene die driemaal achtereen de vogel afschiet keizer zal zijn voor het leven en dan "vrij is van teren". De koning ontvangt het koningszilver op veel plaatsen in eigendom, op voorwaarde dat het gilde het terug mag kopen door aan de koning drie zilveren vogeltjes te schenken. Weer ergens anders wordt een zilveren schild vervaardigd, waarop men drie vogels liet graveren. Vaak hebben de vogels een papegaaiensnavel en zijn voorzien van een halsband en kroon. Ze staan op een getorst staafje of takje.

Wapens.

De handboog, de voetboog, kruisboog, kolven, voorladers, buksen en geweren zijn de wapens

die de gilden in de loop der jaren hanteerden. In de Middeleeuwen kon met een voetboog een man tussen zijn beschermingsplaten worden getroffen. Een voetboog had echter zoveel kracht dat dwars door een harnas werd geschoten. De voetboogschutters kregen de naam dat zij: "met een oneerlijk wapen schoten."

Uit de gilden zijn ook verenigingen voortgekomen die louter omwille van de sportieve prestatie de handboog ter hand namen. Zij noemden zich handboogschutterij om zich zo te onderscheiden van de eerder vermelde schutterij (de schuts). Wij nemen aan, dat Nimrod op voormelde wijze aan de verenigingsnaam de handboogschutterij voert. Een zeker verband met het vroegere gilde is er dus wel.

Boogschieten in verleden en heden

Volgens de antropoloog (menskundige) Dr. Leakey heeft de wieg van de mensheid in Afrika gestaan. We kunnen gevoeglijk aannemen dat onze oudste voorouders al geniaal genoeg waren om een buigzame tak te voorzien van een pees waarmee een puntige stok afgeschoten kon worden op de jachtbuit.

De volkeren in het Nijldal en rondom Eufraat en Tigris hadden reeds lang ontdekt, dat men met deze boog ook de tegenstanders kon doden. Bekend zijn de afbeeldingen van Assyrische soldaten, te voet of op hun strijdwagens, met de boog als wapen. Bekend zijn de Mongoolse ruitervolken (Attila) die op hun snelle paardjes dood en verderf zaaiden met hun pijlen. Zij waren meesters in het schieten vanaf de rug van hun paarden. Zij beoefenden het z.g. " Parthische schot" (afbeelding onder) waarbij zij zich om-

draaiden, als de vijand dacht ze op de vlucht te hebben gejaagd en alsnog een regen van pijlen op de achtervolgers deden neerdalen.

Ook in het oude Griekenland en de Romeinen met hun veldheer Julius Caesar speelden pijl en boog een belangrijke rol. Het bekende wandkleed van Bayeux, dat de slag bij Hastings in 1066 uitbeeldt en de veldslagen tegen de Fransen in de 15^e eeuw laten duidelijk zien welk een belangrijke rol de boog in de Britse geschiedenis heeft gespeeld.

Behalve in Europa werd dit wapen ook gebruikt door de Turken (kruistochten) en ook door Japanners en Chinezen. Slechts in Australië was de boog bij de oorspronkelijke bevolking onbekend, zij gebruikten immers de boemerang.

Met de ontwikkeling van diverse vuurwapens geraakte de boog als oorlogswapen geleidelijk aan in onbruik. Het boogschieten als sport is door Engelse schutters geïntroduceerd in België dat toen nog deel uitmaakte van Nederland en vandaar dat deze sport aanvankelijk voornamelijk populair werd in Brabant en Limburg. Na de Tweede Wereldoorlog zien we een opleving van het boogschieten met de verbetering van het beschikbare materiaal.

Over de vele facetten van het boogschieten zijn vele dikke boeken geschreven en in dit verhaal worden slechts enkele facetten in het kort even belicht.

De strijd om het koningschap

In tegenstelling met het gilde wordt de titel verkrijging bij de handboogsport bepaald door het hoogste aantal punten dat men weet te bereiken. De hoogste schutter van die dag is koning van Nimrod voor een geheel jaar; en heeft een aantal privileges.

Bij de viering van het 100 jarig bestaan werd een nieuw schietreglement opgesteld, waarbij het gebruik dat de koning trakteeerde op een vaatje bier werd afgeschaft en dat het traditionele rondje van de koning aan alle schutters door de vereniging werd betaald.

Op de dag van het koningschieten werd de oude

koning, met een paard en wagen van huis gehaald. Het betrof elk jaar wel een ander soort vervoermiddel nl. een platte wagen, een Brabantse hoogkar of een variant hiervan. Voorafgegaan door het gilde St.Joris en Cathrien, ging de optocht naar het clubgebouw. Daar volgde de vendelgroet aan de koning en zijn gevolg. Deze groet mocht alleen gebracht worden in het bijzijn van de koning.

De puntentelling bij het koningschieten wordt genoteerd door "vreemde" (neutraal) schutters van een bevriende vereniging. Het eindresultaat wordt geheim gehouden tot na de gezamenlijke schuttersmaaltijd. Daarvoor zijn al de jeugdprins en de prinses als hoogste vrouwelijke schutter gehuldigd en omhangen met de mantel passend bij hun titel. De op één na hoogst geëindigde schutter is ridder en wordt ook omhangen met de mantel. De koning wordt omhangen met de koningsmantel en met het koningskruis waarin zijn naam en het jaartal wordt gegraveerd. Hij wordt gekroond met de woorden: **"Ik kroon U als koning van Nimrod. Moge uw koningschap een voorbeeld zijn voor velen."**

Ridder C.v.Hoof en jeugdprins J.Vos in 1976

Vervolgens wordt eenieder gefeliciteerd en wordt afgesloten met een schuttersfeest.

Teerdag gilde

Uit het reglement van het St. Antonius Gilde te Hintham. Het werd samengesteld door Willem Siepkens te Hintham, die de eerste burgemeester van Rosmalen was. Siepkens maakte het reglement op voorwaarde dat hij het recht had, elk jaar "ten koste van het gild mede te teren".

Het reglement zegt dat "als de kas toereikend is" er elk jaar op of omstreeks St. Antonius dag twee teerdagen gehouden zullen worden. "Laat de kas dat niet toe, dan zal er een hele of halve ton bier opgenomen worden". Op een van deze dagen zal het bestuur in costuum met decoratiën versierd, benevens al de leden naar de kerk optrekken en zich na de mis naar het gildehuis begeben. De aanbesteding van het gilde zal plaats hebben op den tweeden Kerstdag ten herberge, waar den laatst voorgaanden keer geteerd is. Dat zal plaats hebben bij publieke prijsstelling, waarna de herbergiers, welke leden van het gild zijn, tegen elkander kunnen afwisschen. De aannemer is gehouden de leden te onthalen als volgt: Op beide dagen's morgens tusschen 9 en 10 ure de koffie met toebehoren; 's avonds een goeden maaltijd, bestaande uit rundsoep, goede aardappelen, 3 of 4 verschillende groenten, gedroogde appelen of peren, gesprenkt en gebraden vleesch, varkensribbetjes, karbonade, worst, gerookte ham en benevens tulleband als dessert. Wel mag er meer, doch niet minder opgedist worden. De spijzen en de drank zullen door het bestuur gekeurd worden en indien in een of ander bedrog of vervalsching mocht ontdekt worden zal men het recht hebben de helft der bedrongen penningen te betalen. De aannemer is verplicht eene kamer ter dispositie van het gild te geven en daarin geen vreemdelingen toegang te verleen". Op de teerdagen zullen er minstens twee muzikanten op kosten van het gilde worden aangesteld. De kosten zullen gedekt worden uit den omgang die er tijdens den maaltijd door den jongsten der jonge dekens zal ge-

daan worden.. De aannemer van het gild moet de muzikanten vrijen maaltijd en vrije vertering geven.

1973. Huub Pijnenburg sr. op 73 jarige leeftijd bezig om het dak van het nieuwe clubhuis te mastieken.

Vroegere schutters op concours. vlnr: H.Schreuder, A.Rijkers, H.Peynenburg, G.Peynenburg, W.Dielissen. Zittend: W.Peynenburg

Verder vond ik in de feestelijke uitgave bij gelegenheid van het 125-jarig bestaan een artikel van F.v.d.Meer, toenmalig voorzitter en schutter afkomstig uit Heemstede. Klaas van Hintum schrijft een artikel over Has van der Heyden, een gesprek met P. Huysmans, het ere-lid Mevrouw G.Lambermont-Moes, Netje Bouwmans en handboogschutterij Nimrod en Nimrod als bouwbedrijf.

Al deze mensen hebben zich op de een of andere manier verdienstelijk gemaakt voor Nimrod. Ik wilde me echter zoveel mogelijk beperken tot het ontstaan en wat er zo al komt kijken bij deze sport, die ook op de dag van vandaag nog steeds van zich laat horen en bij bepaalde gelegenheden acte de présence geeft.

Ik wil eindigen met een gedicht en een lied dat oorspronkelijk "Ons dorp" heet. Het is op muziek gezet door H. Lambermont:

*Aan de grens van 't Bossche Vrijdom
ligt ons dorpje lief en klein*

*Waar het volk steeds leeft in vrede
en de mensen vrienden zijn.*

*Waar de Turkse eiken rusten
in de rekken aan de wand.*

*Waar de goed bedoelde pijlen
komen op het bont blazoen tot stand.*

*Waar de goed bedoelde pijlen
komen op het bont blazoen tot stand.*

*Moge "Nimrod" bloeien en gedijen en mogen
zijn leden veel geluk en plezier ten deel vallen
bij het beoefenen van onze mooie sport.*

J.van Anrooy maakte dit schilderij in 1935. Men zegt dat hij de inspiratie heeft opgedaan "op de oude banen met het doeltentje" van Nimrod .

Voor u gehoord 49

Harry Coppens

Eieren hadden, en hebben nog, een bijzondere plaats in het leven van alledag. In het Brabants dialect en zeker ook in het Rosmolles gaan veel uitspraken en gezegdes over het ei.

Eén ei is gin ei, twee ei is 'n hallef en drie ei is 'n Pósei

Wordt nog steeds gezegd. In het algemeen en in biologische zin is ei de vrouwelijke geslachtscel, de kiem waaruit na bevruchting in of buiten het moederlichaam een nieuw individu van dezelfde soort kan ontstaan.

Bij het consumeren van een ei, gekookt of gebakken, zullen daar hoogstwaarschijnlijk zeer weinigen tot geen aan denken. Ei staat voor vruchtbaarheid en nieuw leven. Met Pasen vie-

ren we de verrijzenis van Christus, de overwinning op de dood, dat ons uitzicht geeft op een nieuw leven na de dood. Pasen valt altijd in de lente, het jaargetijde, waarin nieuw leven zich op allerlei gebied aanbiedt en ook de mens zich weer als herboren voelt.

Door zijn algemene bekendheid is het dan ook niet zo verwonderlijk dat dit ei veelvuldig voorkomt in allerlei gezegdes en uitdrukkingen, zoals:

Niet kakelen, maar eieren leggen:

nij lulle mar poetse. D'r wurdt meer gekakeld ès geleet.

Hij legt een ei in andermans nest, net ès de koe-koek:

van iemand gezegd bij overspel.

Inzitten over ongelegde eier:

bang zijn zich aan koud water te branden. Zich nodeloos zorgen maken.

Het ei wil wijzer zijn ès de kip:

het kind wil wijzer zijn dan vader of moeder.

Hij koos eieren voor zijn geld:

hij stelde zich tevreden met wat hij krijgen kon, omdat hij anders niets gekregen zou hebben. Tot voor korte tijd betaalde men op 't platteland met eieren daar het geld schaars was.

Met hem heb ik nog een eitje te pellen:

Afrekenen.

Kwaad ei, kwaad kuiken:

slechte ouders hebben slechte kinderen.

Dat is het eieren eten niet:

dat is de ware reden niet.

Hij blijft op de eieren zitten:

hij wordt teleurgesteld in zijn verwachtingen. Net als een vogel, die maar op de eieren blijft zitten, als er geen jongen uit komen.

Men moet om één ei geen pannekoek bederven:

als een zaak goed behandeld zal worden, moet men niet krenterig zijn met de noodzakelijke kosten.

Mi eier nò de Pòsse komme:

hij komt mi't zout ès 't ei op is. Hij kumt daags nò de mèrt.

Men kan een ei in zijn gat gaar koken:

hij is warmbloedig. Men zegt het ook van iemand die zeer bang is.

Als dat ei breekt, wat zal dat stinken:

een bebroed ei dat breekt, stinkt geweldig. Als die vriendschap eens uit raakt, wat zullen zij elkaar dan veel te verwijten hebben.

Men moet niet al z'n eieren onder één kip leg-

gen:

Men moet niet zijn gehele vermogen in één zaak steken.

'n Ei in z'n gat hebben:

verwaand zijn.

Dès 'n vaol ei veur 'ne zieke boer:

dat is een slechte beurt, iets onaangenaams.

Teveul eier onder iemes legge:

een kind te week behandelen.

“Ik hè'r alt eier ondergeleed,” zin Mina, *“mar hij makte d'r struif af”:*

ik heb hem altijd verwend, maar hij was er niet dankbaar voor.

Toch wel eieren kunnen eten, ok al hède gin kiepe:

sexueel toch aan je trekken komen, al ben je niet getrouwd.

“Goewd geboerd “zin Tinus Twèllef eier, der-tien kùkskes”:

een buitenkansje.

Ze hì d'ren èierkùrfumgeskud.

ze heeft een kind gekregen.

Dè ventje is zo 'n ei, 'n wèenei:

een flauw figuur.

Wè zódde gè groote eier legge ès ge 'n gaanzekont had:

wat zou jij veel kopen als je de mogelijkheden had.

'n Ei mi 'n tod 'r um:

een half zacht iemand, 'n mietje.

Ge moet niej bang zèn vur ongelede eier:

je moet geen problemen maken als die nog niet aan de orde zijn.

Hij is zo zalig als een ei:

hij is zalig stomdronken.

(Hier heeft zalig nog de oorspronkelijke betekenis van vol).

Hij is bang voor zijn eierkorf:
hij is heel voorzichtig, dat hij geen kou vat.

Hij heeft het van eieren gemaakt:
hij heeft zijn taak niet afgemaakt. Hij heeft de eieren gebroken.

Sla de eieren in de pan dan komen er geen kwade kuikens van:
zorg dadelijk in 't begin al, dat een kwade zaak niet kwaad kan aflopen.

Ze greep naar 't ei van de kip en liet het ei van de gans liggen:
zij nam een klein voordeel waar, maar als zij had opgelet, dan had zij een veel groter voordeel kunnen krijgen.

Een ei is een ei, zei de boer, maar hij greep naar het dikste:
schertsend gezegd, als iemand zorgt dat hij behoorlijk zijn deel krijgt.

Hij kan zijn ei niet kwijt raken:
hij wil wat zeggen, maar hij weet het niet uit te brengen.

Ik zò wille dè ge 'n ei waart, dan konde ok geleed worden:
gezegd tegen iemand die wil rusten.

Dè's 'n vaol ei vur 'ne zieke boer:
dat is een slechte beurt, iets onaangenaams.

'n Ei in de moor leggen:
een pruim tabak nemen.

Ze is zo heet, dè ge wel 'n ei op haar buik zoudt kunnen koken:
zo gek als een karrad. Stapelgek, verliefd.

Dat is het eieren eten niet:
dat is de ware reden niet; daar loopt het niet over. Misschien een herinnering aan Pasen, toen men zoveel eieren mocht eten als men op kon.

M'n ei is uit:

HEEMKUNDEKRING ROSMALEN

DANKT ZIJN SPONSORS

Boundless Business Consultancy	Heihoeven 53	5244 GK	Rosmalen
Woningstichting De Kleine Meijerij	Weidestraat 2	5241 CB	Rosmalen
Donatus Ond.Verz. Maatschappij	Hoff van Hollantlaan 8	5243 SR	Rosmalen
Timmers Bouwbedrijf bv.	Heikampweg 6	5249 JX	Rosmalen
P.Hoedemakers & Zn. bv.	De Grote Elst 40	5246 JP	Rosmalen
Apotheek Rosmalen-Berlicum	Oude Baan 9	5242 HT	Rosmalen
Dinos B.V,	Weidestraat 32	5241CB	Rosmalen
Ginderzande bv.	Raadhuisstraat 51	5241 BK	Rosmalen
Soos Satisfaction	Fort Alexanderstraat 31	5241 EX	Rosmalen
Dura Vermeer Bouw Rosmalen bv.	Stationsplein 1	5241 GN	Rosmalen
Dierenspecialzaak Nico van den Berg	Oude Baan 3	5242 HT	Rosmalen
Boek en Kantoorhandel Robben	Molenhoekpassage 23	5242 CZ	Rosmalen
Grieks-Macedonisch Spec. Restaurant	Rodenborchweg 35	5241 VN	Rosmalen
Lambermont Groep	Burg. Wolterstraat 1	5241 EM	Rosmalen
Piels bv. Technisch Installatiebedrijf	Vinkenveld 6a	5249 JP	Rosmalen
Sanidrome Van Grinsven bv.	Stadionlaan 167	5246 JT	Rosmalen
Gebr. Voets Weg- en Waterbouw	Vinkenveld 4	5249 JP	Rosmalen
De Kentering	Dorpsstraat 54	5241 ED	Rosmalen
Car-O-Tech	Hoogstraat 5	5258 BA	Berlicum
Haarmode Peter van Wanrooy	Striensestraat 15	5241 AW	Rosmalen
Huijbrechts & Peters Notarissen	Hoff van Hollantlaan 5	5243 SR	Rosmalen
v.d.Weide Holding	Pastoor de Leijerstraat 5	5246 JA	Rosmalen
Bouwbedrijf van Niftrik	Friezenstraat 2	5249 JS	Rosmalen
Bouwman's Oliehandel bv.	West eind 2	5245 NL	Rosmalen